CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

0101

20- स्कन्दपुराण - सह्याद्रिशैल
ख०

Script: Devanagari

meterial: P.

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

॥सूतः॥ स्कंदस्यवचनंश्रुत्वानारदोमुनिसत्तमः॥संतोषमतुलंप्राप गुणोपमं॥
नारदउवाच॥ ॥भार्गवेनहतेक्षेत्रे मयूराख्योमहीपतिः॥कथंस्यापि तुरंगके
स्यकुमारकः॥एतत्सर्वंविस्तरेणवदस्व॥रुच्यकारिधे॥इतिश्रुत्वामुनेर्वाक्यं मुनिः॥
ध्वजः॥ स्कंदउवाच॥पुराभूतपतिःसाक्षादुमयासहलीलया॥दिव्यं नं॥श्रीशै
कमगमत्तदा॥तत्रदृष्ट्वाविचित्राणिनदीनदह्रदानि च॥दर्शयन्मययोर्देव्ये तान्॥चित्ता
क्षपक्षिमृगांस्तत्रमिथुनीकृत्यसंगतान्॥स्वयंव्याप्यमहात्मत्वात्मया म मनं॥कथ
पतितंदृष्ट्वाकारणेवायुवेगतः॥तत्क्षणेनार्भकोजातःसर्वावयवसुंदरः॥त्रि तःकेवर्ति
नर्तकैकोलोक्यानंदवर्धनः॥चतुर्बाहुरुदारांगलक्ष्मीकान्तलक्ष्मिवर्धनः॥त व्वत्रमकरो
पार्वतीपरमेश्वरौ॥कदंबवृक्षाज्जातत्वात्कदंबाख्येत्यवोचतुः॥तद्राष्ट्र ावतंउ
कैलासमापतुः॥तदाप्रभृतितद्राष्ट्रंकदंबा॥ख्योमहीपतिः॥पालयामे यदत्वा

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

सं
तद्धितेरतः॥ तदन्वये समुत्पन्नो वसुवर्वैरगु[illegible]न्वितः॥ तं देशं पालयामास
तः॥ तस्य पुत्री सुशीला च रूपयौवनशालिनी॥ तस्या रूपाद्विमोहित्वा हेमा
१ पयेमे विधानेन स्वदेशमगमत्पुनः॥ क्रमेण तु विशालाक्षी गर्भमाधत्त ल
संजातः पितारिष्ठो कुमारकः॥ तद्दोषेण मृते ताते तद्राज्यं शत्रुभिर्हृतं॥ सुशी
लपंती सुचान्विता। निर्गता तत्पुराद्ग्रामं पश्चिमद्वारमार्गतः॥ प्रतीचीं दिशं
शनैः शनैः। दिनैः कतिपयैर्याते सह्यपर्वतमाविशत्॥ तस्य पश्चिमदिग्भागे प्र
उवास सा सह पुत्रेण शिवभक्तिपरायणा॥ ध्यायंती शिवपादाब्जं हृत्कपी
लेन्यतीते तु वसिष्ठो ब्रह्मनंदनः। यदृच्छयागतः श्रीमान् कोटिभानुसमप्रभः
शो कोटिलिंगदिदृक्षया॥ कोटिलिंगं च संपूज्य विधिवद्ब्रह्मनंदनः। गच्छन्दृ
पुत्रसंयुता। सापि दृष्ट्वा मुनिवरं ववंदे तस्य पादयोः॥ उत्थाप्य च सुशी

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

मुनिः। विचारयामासतदा कृपयाविष्टमानसः॥ वदकल्याणिमद्रं
एवंवदतिविप्रेतुसुशीलावाक्यमब्रवीत्॥ सूर्यवंशोद्भवःश्रीमान्हे
तस्यभार्यासुशीलासाममपुत्रस्त्वयंशिशुः॥ ईश्वरान्वयसंभूतावस
पितारिहेसमुत्पन्नेतदोषान्नुपितामृतः॥ राज्यंशत्रुभिराक्रांतंनिर्
स्वंवउवाच॥ एतत्सर्वंसमाकर्ण्यवसिष्ठोमुनिपुंगवः॥ सांत्वयन्नाहस
पुनःसार॥ दुःखंत्यजसुशीलेत्वंश्रृणुमदाक्यमादरात्॥ कृतस्यतेहि
व्रतमुत्तमं॥ नित्यंस्नात्वापयोभिश्चधौतांबरधरासती॥ वन्यैःफलैर्भ
तजन्मादिभिः॥ कोटिलिंगंचविधिवत्पूजांकुरुसुभक्तितः॥ दिनेदिनेशुभ
हभक्तितः॥ अचिरेणैवकालेनशंकरस्यप्रसादतः॥ एतद्राज्याधिपत्यंच
ति॥ नाम्नामयूरवर्मेतिविख्यातंचगमिष्यति॥ एवंवसिष्ठेवदतिसुश्
उवाचपरयाभक्त्याकृतांमहर्षिंदीनवत्सलं॥ सुशीलउवाच॥ बालस्य

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

जातं चोपनायनं ॥ ब्रह्मचर्यं त्वं च सर्वेऽसः मम सूनोर्गुरुर्भव ॥ तस्मात्स्तु द्व
नं ह्नः ॥ तस्योपनीतिं विधिवत्प्रकारकरुणानिधिः ॥ वेदांश्च सर्वशास्त्राणि
था ॥ राजधर्मांश्चोपदिश्य मुनिः स्वैरगतिं ययौ ॥ ध्यायंती शिवपादाब्जं
स्कृ शीला सह पुत्रेण नित्यं भक्तिसमन्विता ॥ पूजयामास विधिवत्कोटिलिं
क्षत सकुपुष्पार्घ्य धूपदीपान्नभक्ष्यकैः ॥ प्रदक्षिणनमस्कारस्तोत्रगीतादि
गते तत्र भद्रराख्यो महाबलः ॥ वसिष्ठनाप्तविद्यस्य शंकरस्य प्रसादतः ॥ गु
मे राज्यप्रसादतः ॥ गुरोः प्रसादात्परमं लवणांबुनिधेस्तीरे कारयामास प
त्या रुः तां पुरीमलकोपमां ॥ तस्मिन्पुरे निवासं च कृत्वा धर्मेण भ्रमुन्नः ॥ न
शिवभक्तिपरायणः ॥ इति श्री स॰ प्रथमोध्यायः ॥ स्कंद उवाच ॥ इत्थं
युर्भूरिहव समाः ॥ कदाचिदागतः श्रीमान्वकत्रयपा मुनिसत्तमः ॥ तमृषिं

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

स्कं॰त्या॰
२

नामंत्रहीनोयथाध्वरः॥तथाहिविप्रवर्यैश्चहीनाश्चनैवशोभते॥र
रविन्नमुखांबुजः॥करांजलिपुरोभूत्वाविनयोवाक्यमब्रवीत्॥राजउ
कृपालोभक्तवत्सल॥किंकरोमिकगच्छामिकागतिर्ममसुव्रत॥कथं
कथंसुराः॥कथंयज्ञादिकंकर्मभविष्यतिसुरार्चनं।इतिभूपवचःश्रु
उवाचपरमप्रीतःभूपतिंप्रांजलिस्थितं॥कश्यपउवाच॥गच्छतात
प्रभो।अहिच्छत्रमितिख्यातंविप्राणांचनिवासनं॥सत्वरंगच्छनरप
त्रषट्कर्मनिरताःसर्वशास्त्रविशारदाः॥ब्राह्मणाःबहवःसंतितान
काश्यपःश्रीमान्ययौगोदावरींप्रति।ततोनृपतिशार्दूलःधैर्य
नगराच्छीघ्रमहिच्छत्रंस्वयंययौ॥तत्रस्थितान्द्विजवरान्वेदवेदांगप
न्दांतान्ददर्शामितविक्रमः।तेषांमध्येद्विजश्रेष्ठाकश्चिच्छिष्यश

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

णामंत्रहीनोयथाध्वरः॥तथाहिविप्रवर्यैश्चहीनाभ्रन्नैवशोभते॥श्री
रिवन्नमुखांबुजः॥करांजलिपुरोभूत्वाविनयोवाक्यमब्रवीत्॥राजउ
कृपालोभक्तवत्सल॥किंकरोमिक्वगच्छामिकागतिर्ममसुव्रत॥कथं
कथंसुराः॥कथंयज्ञादिकंकर्मभविष्यतिसुरार्चनं॥इतिभूपवचः
उवाचपरमप्रीतःभूपतिंप्रांजलिस्थितं॥कश्यपउवाच॥गच्छतात
प्रभो॥अहिछत्रमितिख्यातंविप्राणांचनिवासनं॥सत्वसंगच्छनरप
त्रषट्कर्मनिरताःसर्वशास्त्रविशारदाः॥ब्राह्मणाःबहवःसंतितान्तान
काश्यपःश्रीमान्स्वयंगोदावरीप्रति॥ततोन्रपतिशार्दूलः॥धैर्यम
नगराच्छीघ्रमहिछत्रंस्वयंययौ॥तत्रस्थितान्द्विजवरान्वेदवेदांगपा
न्दांतान्ददर्शामितविक्रमः॥तेषांमध्येद्विजश्रेष्ठाकश्चिच्छिष्यशाते

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

वस्यापि तं तीर्थं गोरक्षं च कुमारिजं ॥ रामकुंडं स्कमध्यस्थं प्राचीसिद्धिं मनो गुणोपमं ॥
एवं क्षेत्रं महादेवि भार्गवेण तु मीलितं ॥ तन्मध्ये च हतो वासः पर्वते चारुमस्तके ॥ तुरंगके
आश्रय ज्ञार्थमनेनमंत्रिताः सर्वे ब्राह्मणाः ॥ नागतास्तपयः सर्वे क्रोधितो भार्गवो मुनिः ॥
मयान्नूतनकर्ता सक्षेत्रं नूतनमीलितं ॥ ब्राह्मणा नागताः सर्वे तेषां मे किं प्रयोजनं ॥ ब्राह्म
णान्नूतनान्कुर्मि एवं चिंतामनुग्रहीत् ॥ सर्यो दयेतु स्नानार्थं गतः सागरदर्शनात् ॥ चिंता
स्थाने अकस्मात् आगतांश्च ददर्श ह ॥ का जातिः कश्च धर्मश्च कस्थानं चैव वासनं ॥ कथ
स्वच संस्थाप्य कारणं तस्य विद्यते ॥ कैवर्त उवाच ॥ जातिं पृच्छसि हे राज जातिः कैवर्ति
सं च ॥ सिंधुतीरे कृता वासाः व्याधधर्मविशारदाः ॥ तेषां षष्टिकुलं कृत्वा पवित्रमकरो
च ॥ ब्राह्मण्यं तस्य दत्वा च सर्वविद्या स्कुलक्षणं ॥ चितास्थाने पवित्रत्वात् चित्पावनं उ
ताः ॥ सर्वकाले स्मरन्मां च जीवता योर्थ आगतोस्म्यहं ॥ एवं च आशिषं तस्य दत्वा

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

वैव तु भार्गवः॥ आगतो आलयश्रेष्ठे त्रैलोक्याधिपतिः प्रभुः॥ कृत्वैवं न्दूतनं विप्रं
ोत्रा। छित स्य सः। चतुर्देश गोत्र कुलास्या पिताश्च तुरंगयोः॥ सर्वे गौरववर्णाश्च
त्राश्च स्कंदर्शिनाः। सर्वविद्यानुकूलाश्च भार्गवस्य प्रसादतः॥ गते बहु दिने दे।
व स्वकार्ये कृतये स्थिताः। कुचोद्यं चैवमादाय स्वामि बुद्धि परीक्षणात्। अकार्ये कुरु
ते कार्ये स्मरणो भार्गवो मुनिः। आगतस्तत्क्षणादेव पूर्वशाद्रस्य कारणात्॥ तत्रैव हृ
श्यते न्त्र संक्रोधितश्च जमद्गुरुः॥ शापिता स्तेन ते विप्रा अत्यल्पो सि कुचोद्य कृत्॥ शापं
च प्राप्य से तस्मात् कुचोद्याश्च दरिद्रता॥ सर्वत्र शोवाकतोरः इदं निश्चयभाषणं॥ इति
हास मिमं देवित्तवान्येक थितं मया। चित्पावनस्य चोत्पत्तिं इदं चैव तु कारणं। संख्याद्रौ राम
च तत्र श्रामं चित्तपोवन नाम तः। तत्रैव स्थापिता विप्राः यावच्चंद्रो दिवाकरः॥ पश्चात्ये ३
श्रु रामेण आनीता दशको मुनिः। चिहो त्रावास कारी च पंच गौडांतरो यदा॥ गोमांच

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

लेस्यापितास्यैंपंचक्रोशीकुशस्थली॥भारद्वाजःकौशिकश्चवत्सकौडन्यकस्यपाः॥वसिष्ठो
जमदग्निश्च विश्वामित्रश्च गोतमः।अत्रिश्च दशासप्तर्षयःस्थापितातत्रएवहि॥५०॥श्राद्धार्थैवै
वयज्ञार्थंभोजनार्थंचकारणं॥मध्येग्रामेकुशास्थल्यांकदलीनामतत्पुरे।तस्यांदेवामं
हाश्रेष्ठास्तिहोत्रपुरवासिनः।आनीताभार्गवेणैवगोमंतारव्यस्तपर्वते॥मांगिरीशोमहादे
वःमहालक्ष्मीचम्हालसा।शांतादुर्गीचनागेशः।सप्तकोटेश्वरःशुभः।तथाचबटुकादे
वाआनीताभार्गवेणतु॥भक्तकार्यार्थितत्रैवसंस्थितश्चजगद्गुरुः॥इतिहासंमयाप्रोक्तंसर्व
धर्मपरायणं॥नृणांपादमात्रेणगंगास्नानफलंलभेत्॥५५॥ इतिश्रीस्कंदपुराणे
संत्याद्रिखंडेशूर्पाकारक्षेत्रमहात्म्येचित्पावनोत्पत्तिर्नामप्रथमोध्यायः॥ ॥स्कंदउवा
च॥ ॥महादेवविरूपाक्षभक्ताभीष्टप्रदायक।कथयस्वमहादेवकराष्ट्रांत्मजोद्भवं॥
॥महादेवउवाच॥शृणुपुत्रप्रवक्ष्यामिइतिहासंपुरातनं॥कराष्ट्रेनामशौदैत्तिदश

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

सं·स्था·उ योजनविस्तरात्।वेदवत्याश्चोत्तरेतुकोङ्कणासंगदक्षिणे॥कराष्ट्रनामदेशश्चदुष्टदेशः
प्रकीर्तितः।सर्वेलोकाश्चकठिणाःदुर्जनाःपापकर्मिणः।तद्देशजातोविप्रश्चकाराष्ट्रइतिना
४ मकः।पापकर्मामहानष्टोव्यभिचारसमुद्भवः।कराष्ट्रास्थिषुयोगेनरेतःक्षिप्तंविभासकं
तेनतस्यसमुत्पत्तिर्जातावैपापकर्मणा॥तद्देशमातृकादेविमहादुष्टाकुरूपिणी॥तस्याःपू
जायदाख्रदेब्रांह्मणोबलिर्दीयते।स्वदेशगोत्रजोनष्टोब्रह्महत्यांकरोतिच॥नकृतायेनसा
हत्याकुलंतस्यक्षयंव्रजेत्॥एवंतस्याःवरंहष्टादीयतेचपुरातनं॥तस्यसंसर्गमात्रेणसचै
लंस्नानमाचरेत्।तस्यदेशांतरेवायुर्नगृह्यायोजनत्रयं॥केवलंविषमाप्नोतिपातकंअ
तिदुस्तरं॥१०॥॥स्कंदउवाच॥किंगोत्रंचकथंजाताःकिंनामग्रहणादपि॥कथयस्वमहा राम
देवसर्वमेवयथास्थितं॥ ईश्वरउवाच ॥पुनीशमत्रिगोत्रंचकौशिकंवत्सहारितं।शांडिल्यं ४
चैवमांडव्यंदेवराजस्कदर्शनात्।एवंसप्तिभ्यःप्राप्तानिगोत्राणितदनुग्रहात्।कसंवत्सरेम

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

हाहीनोब्रह्महत्यांकरोतिच॥ सर्वकर्मबहिष्कश्चैव सर्वधर्मबहिष्कृतः। सर्वैस्तेनगराद्बाह्याः
स्पर्शास्पर्शंनकारयेत्॥ तस्याः देव्याः कृतोयज्ञः सर्वत्रविजयप्रदः। सादेविब्रंहितंतस्यैद
दातिसर्वसिद्धये॥ अद्धेअद्धेदीयतेमांब्राह्मणाश्चसल्लक्षणाः। विशेषतश्चजामाताअथ
वाभगिनीसुतः॥ तन्मध्यगास्त्रयोविप्रापद्यायेनामधारकाः। पदमात्रंतुगायत्रीपानगाःकों
कणास्थिताः॥ संख्याद्रिमस्तकेभागेयोजनंचचतुर्भवेत्। शतयोजनविस्तीर्णःकोंकणोना
मनामतः। देशश्चकेवलोनदृश्यंज्ञात्वजनशोवितः। तत्रैववासकर्तायोपद्ययोब्राह्मणात्रयं
श्राध्येवामौंजिकर्मेवामांगल्येवास्वकर्मसु॥ आगताःपद्ययोविप्राकार्यनाशोनसंश
यः॥२०॥ वर्जयेत्सर्वकार्येषुसर्वधर्मेषुवर्जयेत्॥ चंडालाब्राह्मणाएवनगरप्रीयाश्चतज्जलं
रमेकोंकणाजाविप्रादुष्टदेशसमुद्भवाः। आचारहीनादुःशीलासर्वकार्येषुवर्जयेत्॥ उत्त
मंचैवब्राह्मण्यंमध्यदेशाद्द्वयोरपि॥ नर्मदादक्षिणेतीरेकृष्णायाश्चैवउत्तरे॥ तन्मध्ये

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

सं॰ख्या॰ ५

चसमानस्यात्तुंगभद्रोत्तरे तथा॥ ततोसर्वं यथादोषं नात्रकार्याविचारणा॥ दशयोजनहे
पुत्रकराष्ट्रं देशादुर्धरं॥ तन्मध्येपंचक्रोशंच वारणास्याधिकंचयत्॥ नाम्ना कोल्हापुरं क्षेत्रं
देव्यालक्ष्म्याचनिर्मितं॥ तत्क्षेत्रं चमहापुण्यं दर्शनात्पापनाशनं॥ २५॥ तत्क्षेत्रेस्थयःस
र्वेब्राह्मणावेदपारगाः॥ तेषांदर्शनमात्रेणसर्वपापक्षयोभवेत्॥ तत्क्षेत्रंकेवलंपीठंमहा
लक्ष्म्याश्चसत्तम॥ केवलंकविलासंचमहादेव्याःप्रसादतः॥ तत्रैवह्यागतोदेवोविश्वेश्व
रजगत्प्रभुः॥ अष्टषष्ठिश्चतीर्थानितत्रानीतानिपद्मया॥ तत्रस्थानेगतःसाधुःस्नात्वापी
त्वाचतज्जलं॥ ब्रह्महत्यादिकंपापंविनाशयतिनिश्चयं॥ नानाविधाश्चदेव्यश्चतिष्ठंति
तत्रदेवताः॥ मर्त्यलोकेमहासेनकविलासपुरीक्रमुः॥ ३०॥ तत्ररुद्रगयापुत्रकुर्वंतिश्रा
द्धतर्पणं॥ तेषांचपितरःसर्वेउद्धरंतिनसंशयः॥ तस्यचोत्तरदिग्भागेरामकुंडंव्यवस्थि
तं॥ तस्यदर्शनमात्रेणसर्वपापक्षयोभवेत्॥ ३२॥ इतिश्रीसं॰श्र्पोंकराष्ट्रोत्पत्तिनामे

राम ५

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

इतीयोध्यायः॥ सूतउवाच ॥तदोपरिचस्कंदासौपुनःपृच्छांकरोतिच॥मांगि
रीशंमहादेवोकथंमहात्म्यमुत्तमं॥ महादेवउवाच ॥शृणुपुत्रप्रवक्ष्यामिकथांश्रे
ष्ठांपुरातनां॥मांगिरीशःपर्वतश्चपूर्वदेशेत्रिहोत्रतः॥तत्रैवस्थापितंलिंगंपूर्वंब्रह्मणोत्त
मम॥मांगिरीशंनामतस्यविख्यातंभुवनत्रये॥ स्कंदः ॥कारणंचकथंजातंस्थापित
श्चजगद्गुरुः॥भक्तानांचहितार्थायतत्सर्वंमगुणंवद॥ ईश्वरउवाचपूर्वंकृतयुगेपुत्र
ममाज्ञासविरिंचतः॥पृथ्वीकर्तुंत्वसिध्यर्थंसर्वमेवयथाविधि॥५॥ततोविरिंचिनाकृ
कृत्तामहीसर्वायथोचिता॥सर्वग्रहस्यसंभूतातेनसाविलयंगता॥ततस्तांब्रह्मणश्रे
ष्ठःपुनःपृथ्वींकरोतिवै॥अर्धेअनायसंभूतमर्धमेवपरिग्रहः॥पश्चात्ममाज्ञयाविष्णुः
पुनरेवलयंगतः॥ततोविरिंचिदेवेनतपस्तप्तंत्रिहोत्रकान्॥मांगिरीशप्रसादहेतुकः
मीधीन्तंजगत्कृतं॥येनैवयत्कृतंकर्मतदेवंतस्यजायते॥एवंमनोगतःपृच्छांध्यांसर्वेषा

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

सं. स्था. मेव निश्चयः॥२०॥ पूर्वं पुण्यविभवं पुराविदः कर्म दैवमिति संप्रचक्षते॥ उद्यमेन क्रिय
उपार्जितं यद्वांछितं फलति चैव प्रतिज्ञा॥ यथा एकेन चक्रेण रथस्य न गतिर्भवेत्
६ तथा पुरुषकारेण न दैवं चैव मच्छति। सिध्यति॥ आज्ञां शिरसि धृत्वा च कृत्वा भक्तिं सदाशि
वे॥ तेन मांगिरिषं भक्त्या यावच्चंद्रो दिवाकरः॥ सर्वे ते ऋषिसंभूताः ब्राह्मणा दशगोत्रजाः॥ आनी
ता भार्गवेणैव शूर्पाकारे कुशस्थले॥ कर्माधीनं जगत्सर्वं कृत्वा विष्णुर्ममाज्ञया॥ एवं निर्मा
पिता पद्मीक्षणपुत्र यथोचितं॥ ब्रह्मणा स्थापितं लिंगं मांगिरीशं महाद्भुतं॥ पर्वतिसत्तत
स्तत्र देशे त्रिहोत्रपूर्वके॥ स देवं ब्राह्मणानां तु न देशे वसतां सदा॥ ब्रह्मणा कथितं तेषां भक्ति
युक्तेन साधयेत्॥ एवमाज्ञां शिरे धृत्वा कृत्वा भक्तिं सदाशिवे॥ तेन मांगीरिशं भक्त्या यावच्चंद्रो
दिवाकरः॥ ते च ऋषिकुलसंभूता ब्राह्मणा दशगोत्रजाः॥ आनीता भार्गवेणैव शूर्पाकारेकु राम
शस्थले॥ तदर्थमानिता देवाः गोमांतारव्यस्कपर्वते॥ एवं पुत्रस्करवाशीनदेवोत्तत्रिश्वजाय ६

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

ते॥ सदा देवो वीर्यवंतश्च भक्ताभीष्टप्रदायकः॥ स्मरणाच्छ्रवणाद्वापि सर्वपापप्रणाशनः॥ ... स्मरणाच्छ्रवणात्तेविघ्नं सत्यं सत्यं वदाम्य
हं॥ महालक्ष्मी महादेवि जगन्माता च लालसा॥ शांता दुर्गा महामाया नागेशोत्यन्यदेवताः
एवं च देवता पुत्र आनित्वा भार्गवो मुनिः॥ त्रिहोत्रसवासकर्तारः ब्राह्मणाश्चकृताः पुरा॥
चंद्रतीर्थं महातीर्थं तीर्थं भास्करनामकं॥ पद्मतीर्थं मरण्यं च वायुतीर्थं तथैव च॥ मुने गो
माचलेतीर्थं तीर्थमिंद्राभिधं शुभं॥ हरिचूडामणिं तीर्थं महापुण्यकरं स्मृतं॥ गंगाया मध्य
मे भागे द्वीपवत्यां च क्षेत्रके॥ क्रोशाद्वयं च विस्तीर्णं केवलं पुण्यवर्धनं॥ तत्रैव स्थापितं लिं
गं सप्तर्षिस्थेन सत्तम॥ सप्तकोटेश्वरं नाम्ना भक्तानां पालको हरः॥ धातूनां चैव लिंगं च सप्त
धातुस्तु निश्चितं॥ दर्शनाच्च नते पापं स्पर्शनान्मोक्षमाप्नुयात्॥ अवाधिकं च केदारं वीर्य
वंतं महाद्भुतं॥ भक्ताभीष्टस्य कार्यार्थं स्थापितं पृथिवीतले॥ प्रत्यक्षं भगवान्रुद्रो वसति स्व
तएव हि॥ महासेन महाबाहो शृणु कैवल्यजा कथा॥ पर्वतं च महाश्रेष्ठो ब्राह्मणोच ध्य

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

स॰ स्या॰ नामकः॥ तस्यकन्याअत्यनिष्ठापापिष्ठाव्यभिचारिणी॥ तस्याःसर्वेस्थितेविप्रैर्बोत्यत्वंचैव
८ दीयते॥ वीतरागेनसानारीशिवालयमवासयत्॥ तत्रैवगायनंनित्यंकृत्वारात्रिदिनान्यपि
संतुष्टश्चमहादेवःसर्वमिष्टंददामिते॥ एवंलिंगेभवद्रूपःसुप्रसन्नोमहेश्वरः॥ ततस्त
स्याःस्वपातक्याःददौसायुज्यमुत्तमं॥ एवंतस्यवचःश्रुत्वाज्योतिर्निमीलितांगता॥ तज्ज्योति
र्मिसितंज्योतिसायुज्यपदनिश्चलं॥ तत्रस्थानेसुखासीनःगीतवाद्यनिरंतरं॥ प्राप्नोति
विपुलान्भोगान्महादेवप्रसादतः॥ इतिहासंपुरातन्यंतवाग्रेकथितंमया॥ महापुण्य
करंश्रेष्ठंकथासर्वत्रदुर्लभा॥ पादमात्रंपठतियःश्रृणोतिचकथोत्तमं॥ महापुण्यंभवे
त्तस्यामहारुद्रप्रसादतः॥ इतिश्रीस्कंदपु॰ गोमांचलमहात्म्येनामत्रतीयोध्यायः॥ राम
॥३४॥ ॥स्कंदउवाच॥ ।विश्वेश्वरजगन्नाथत्रैलोक्यादिमहेश्वर॥ भूतभव्यं ८
भविष्यंचसर्गस्थित्यंतकारक॥ सर्वाःकथाःजगन्नाथश्रुताःतवप्रसादतः॥ दशगोत्र

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

करा विप्रास्त्रिहोत्रपुरवासिनः॥ आनीता भार्गवेणात्र स्वकार्यार्थस्य हेतवे॥ तदुत्प
त्तिं महाशंभो कथयस्व सविस्तरं॥ महादेव उवाच ॥ ऋणुपुत्र महाश्रेष्ठ किं यो
गाश्च कथं स्थिताः॥ ब्राह्मणा दश गोत्राश्च कुलं षष्टिचतुः स्मृतं॥ कुशस्थल्यां कदल्यां
च गोत्रत्रयमुदाहृतं॥ कौत्सं वत्सं च कौडिन्यं गोत्रं दश कुलान्वितं॥ एते त्रिगोत्रजा विप्रा
उत्तमा राजपूजिताः॥ ऋदर्शनाः सदाचाराः चतुराः सर्वकर्मसु॥ मठग्रामे वेरखे च कु
डस्थल्यां च लोटलि॥ एवं चतुर्षु ग्रामेषु षट् षट् कर्म उदाहृतं॥ चूडामणौ महाक्षेत्रे
कुलानि दश एव हि॥ स्थापिताश्चात्र यो देवा भार्गवेण जगत्कृता॥ द्वीपवत्यां चाष्ठकु
लं स्थापितं च यथाविधि॥ गोमांचले मध्यभागे किर्वंतश्चैव ज्योतिषी॥ स्थापिता द्वा
दशा विप्रा पंचक्रोशस्य मध्यतः॥ एवं षट् षष्टिका विप्रा स्थापिताश्च परस्परं॥१०॥
कुलं द्वादशाकं पुत्र स्थापितं द्वादशे पुने॥ एवं विस्तारितो वंशास्त्रिहोत्रावासकारि

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

स॰ ख्या॰ टाां॥अनुलोमादिकोवंशः प्रतिलोमश्चकथ्यते॥ब्रांह्मणाः क्षत्रियाःवैश्याःशूद्राश्चैवानुलो
मजाः॥प्रतिलोमाःषट्कषट्कंचिस्तरंश्रणुमेप्रिये॥ब्रांह्मणात्क्षत्रियाभ्रूतःअंबष्टइतिनाम
८ तः॥वैश्यायांशूद्रस्त्रियांजातोस्मृतमागधइत्यभूत॥अनुलोममिदंभ्रूतंप्रातिलोममिमंश्रणु
॥ब्रांह्मण्यांक्षत्रियात्पुत्रोअर्गरोनाममनामतः॥शूद्रधर्मादिकंन्यूनंनटभट्टादिकेवलं॥ब्रांह्म
ण्यांवैश्यसंभ्रूतोजातःकैवर्तकश्चसः॥व्याधधर्ममहानष्टाअंत्यकौयमितिस्मृतः॥ब्रांह्मण्यांशू
द्रसंभ्रूतोसर्वचंडालएवहि॥सएवनगराद्बाह्यःसर्वधर्मबहिष्कृतः॥तस्यस्पर्शनमात्रेणः
सचैलंस्नानमाचरेत्॥नगरण्ही यात्तस्यभिक्षांस्पर्शोस्पर्शनकारयेत्॥ पार्वत्युवाच ॥
गोळकंकुंडगोलंचवैदिकंचैवस्थानिकं॥तस्यसर्वस्यहेनाथकथमुत्पत्तिरीश्वर॥ ईश्वरउ राम
वाच॥ब्राह्मणीविधवानारीव्यभिचारेणगर्भिणी॥गोलकःसचतत्पुत्रःशूद्रवद्यादिकेव ८
कं॥२०॥ब्रांह्मणस्ययदापुत्रीजाताद्वादशवार्षिणी॥तस्याविवाहंकृत्वायतत्पुत्राअ

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

नुगोलकाः॥ब्रांह्मणीविधवानारीपुनरुद्वाह्यतस्सुतः॥सकुंडगोलकोनामसर्वधर्मब
हिःकृतः॥स्वपतित्यागिनीनारीनीतादेशोतुदूरतः॥तस्यांपुत्रोयदाजातोरंडेयइतिनाम
तः॥कुंडगोलकादिअधमाःसर्वधर्मबहिष्कृताः॥रंडेयश्चैवनामाभूत्सर्वत्रापिह्यपूजितः॥
॥यदागुप्तपराज्ञातात्व्यभिचारस्यसंभवाः॥वर्णसंकरजातान्मादशगोत्रविनाशनाः॥सं
करोनारकीचैवकुलघ्नश्चैवजायते॥पतंतिपितरोह्येषांलुप्तपिंडोदकक्रियाः॥तत्रापिचै
वपांचालामायामनुजनाटकाः॥शिल्पिकाःस्वर्णकाश्चैवपांचालाश्चैवउच्यते॥कुंभकारीच
पांचालोयदाप्रतिग्रहीद्विजः॥दशकुलंपातयेत्सअधःपातोनसंशयः॥नटाश्चरजकाश्च
सुरुजाचर्मकारकाः॥अतिशूद्राश्चपांचाल्लाचंडालातेषांस्पर्शोनचोचितः॥षट्कर्म
निरताविप्राक्षत्रियाश्चत्रिकर्मजाः॥वैश्यशूद्रास्तांत्रिकाश्चसर्वेशास्त्रेषुनिर्णिताः॥३०॥
तथापिअंत्यजानांतुनास्तिधर्मश्चकर्मच॥इदंपुत्रप्रवक्ष्यामिकथांलोकस्यकाम्यया॥

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

सं. ख्या.

१

क्षत्रियाद्वैश्यसंभूतो मार्तो इइति नाम तः॥ क्षत्रियाच्छूद्रसंजातो उग्रनामा प्रकीर्ति
तः॥ वैश्यायां शूद्रसंभूतो अरंडाइति नाम तः॥ शूद्राद्वैश्यजातीयो ग्रापकील्लदार्त्सपि॥
एवं जातीश्च विविधा द्वीपांते विविधा अपि॥ नवखंडसप्तद्वीपपृथ्वी देशसमाकुला। जंबु
द्वीपं च शाकं च शाल्मली प्लक्षमुच्यते। कुशक्रौंचं महाद्वीपं पुष्करं द्वीपमुच्यते। सप्तद्वी
पयुता पृथ्वी नवखंडसमाकुला॥ नारघासीतु दशमं खंडं विध्याचलायतः॥ यवाष्टमंगुलं
प्रोक्तं चतुरांगुलिमुष्टिका॥ षट्मुष्टिश्च भवेत्स्वस्तः हस्त चत्वारिकं धनुः॥ द्विसहस्रधनुः
क्रोशः चतुःक्रोशं तु योजनं॥ शतयोजन भवेद्देशः देशच त्वारि मंडलं॥ शत मंडल भवेत्खं
डं नवखंडाच मेदिनी॥ तत्रापि योजन शतं राम खंडं व्यवस्थितं॥ तत्रापि योजनं सप्तवर्त
ते कोंकणा हृयं॥ तत्र कोंकणजा विप्राः कथिताः सर्व एव हि॥ नर्मदायाश्च कृष्णायाः दे
शो मध्यः प्रकीर्तितः॥ तत्रैव वासकारी च भूदेवः केवलो भवेत्॥५॥ तथापि पूर्वदेश

राम

१

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

चस्वंतर्वेदाश्च जातयः॥ केवलं शिवभक्ताश्च सर्वे बुद्धिविशारदाः॥ तत्रैवोत्तरदिग्भा
गे उत्तमाः क्षेत्र राजसाः॥ सर्वे लोका महांतश्च मम भक्ताश्च केवलं॥ तस्यास्तु पूर्वभागे च त्रिहो
त्रपुरपट्टनं॥ तत्र वासकरो विप्रो केवलं देवरव हि॥ तस्य पश्चिमभागे च गौडदेशस्तु जा
यते॥ मानवास्तत्र लोकाश्च मौराजसाश्च प्रकीर्तिताः॥ ४९॥ अन्यत्र राक्षसाः पुत्र अभ
क्ता निर्दया जनाः॥ पुरे वा नगरे वापि लोकाश्च सुभया अपि॥ कर्णाटो निर्दयश्चैव कों
कणाश्चैव निर्दयः॥ तैलिंगा द्राविडाश्चैव दयावंतो जनाः कवि॥ पंचक्रोशे च विविधा आ
चारा विधिवत्स्थिताः॥ भाषाश्च विविधा ज्ञेयाः सर्वत्र इति वर्तते॥ नानाविधाश्च मार्गाश्च भ
क्तिश्चैव यथाक्रमं॥ एवं भक्तिविचारश्च नात्र कार्यो विचारणा॥ कतिचिद्विष्णुभक्ताश्च
शिवभक्ता अनेकशः॥ पाषंडा विविधा शाक्ताः सौरा गाणेशपूजकाः॥ ५०॥ कतिचिद्गुरु
भक्ताश्च विना मार्गप्रचारणाः॥ कलौ तु विविधा धर्माः केवलं भक्तिनाशकाः॥

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

स· ख्या· एतदग्रे भवेत्पुत्रः सर्वधर्मं च लोपयेत्॥ पाषंडाश्चैव वर्धंते म्लेच्छलोकस्य नाशनात्॥ त्य
जेत्सद्उत्तमं धर्मं दुष्टरवदुराग्रहः॥ इति नष्टं भवेत्पुत्र सत्यं सत्यं वदाम्यहं॥ तन्मध्ये दुष्टक्षे
१० त्राणि दुष्टलोकविशेषतः॥ इदं भविष्यं कथितं अग्रे भवति एव हि॥ ५४॥ ॥ इति श्री स्कं
दपु· संह्याद्रिखंडे ब्राह्मणोत्पत्तिव्यवहारो नाम चतुर्थोध्यायः॥ ॥ सूत उवाच॥ ॥
हेरंबं नीश्वरं नत्वा अनंतानंतं जगद्गुरुं॥ जातिनिर्णयवाक्यानां संग्रहः क्रियते मया॥ वि
प्रो ब्राह्मणजातिः सन्नजज्ञे ब्रह्मा चतुर्मुखः॥ वाय्वाद्याः क्षत्रियाः प्रोक्ताः वैश्या वैश्रवणा
दयः॥ यमाद्याः शूद्रकाः प्रोक्ताः सनकाद्याश्च नैष्ठिकाः॥ दुर्वासाद्यास्तु यतयो मन्वाद्याग्र
हिणो मताः॥ वैराग्यपरिपाके च वैन्याद्या वनगाश्रमाः॥ देवा अपि चतुर्वर्णाः चतुराश्रम राम
भागिनः॥ मर्त्यास्त्वेगर्विकारवच्च णोश्रमविभागिनः॥ ब्राह्मणाः क्षत्रियः वैश्यश्शूद्रो वर्ण ३०
चतुष्टयं॥ द्राविडाः पंच गौडाश्च दश ब्राह्मणजातयः॥ गौडाश्चैव शतं पंचविविधा धर्म

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

चारिणः॥ गांगेयास्तीर्थराजानो गंगातीर्थनिवासिनः॥ अयोध्यायांभवा विप्राः अंतर्वेदिग
ता अपि॥ कान्यकुब्जागजन्नाथ तथा जापन्नगा अपि॥ प्रभासाभाल्लवा वल्का अन्योन्यं ते वि
भागिनः॥ मालवास्तौलवाश्चैव तथा सौगंध्यवासिनः॥ शौल्का हैवा पर्वताश्च पद्याः शैव्याः स
राष्ट्रगाः॥ आवंत्याः कांचिगाश्चैव गोमंततीरवासिनः॥ बादराः सिंधुजाश्चापि तथा वैभांडका
द्विजाः॥१०॥ देवर्षयश्च जाताश्च तथा संकरजातयः॥ कमुका देवलाश्चैव कांबोजा आंध्रका
द्विजाः॥ एकवेदा द्विवेदाश्च त्रिचतुर्वेदका अपि॥ मांसादा मद्यपा विप्राः गोविंदपुरवासिनः॥
कोंकणा नामकल्माणाः ब्रांह्मणा वेदपारगाः॥ सारस्वतास्तथा विप्राः मच्छादा इति कीर्तिताः॥
ते वेदशाविधा प्रोक्ताः पूर्वापरसमुद्रगाः॥ शुद्धाविध्यास्तथा सिंध्याकाष्ठैं ज्ञाभितचारिणः॥ श्रेय
णाः कौशिका नर्वावडिकाल ज्जलक्रकाइति॥ नैगमाः करपष्ठाश्च तथा प्रेतविलासिनः॥१५॥ ब्रां
ह्मण्यां यवनाज्जाताः कुंजगोलकिनस्तथा॥ न विश्वस्याः षडेवैते विश्वासान्घातयंतियत्॥

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

सं॰ स्या॰ प्रभासेबलयात्रायांसर्वेषांसंगमोऽभवत्॥सर्वैःसंपूजितोरामोषड्भिस्तानान्वगम्यत॥
आचारत्यागिनोविप्राःयोनिसंक्रमतोवराः॥वेदोक्तकर्ममार्गस्था॥अनाचारविवर्जिताः॥ब्रा
३१ ह्मणाइतिविज्ञेयाःब्राह्मण्यांयोनिमाश्रिताः॥गायत्रीमुख्यतोमूलंवैश्वामित्रीतुनःश्रुतं
तत्राधिकारिणोयेवैतेवैविप्राःप्रकीर्तिताः॥अनाधिकारिणांविप्रशब्दोनोमार्गवेरितः
१२०कारु[illegible]नांचसंस्कारेसेवगायत्रिसंज्ञिता॥आचारत्यागिनःकेचित्सत्कर्मत्यागिनः
परे।वि॥का॥गुणाहारिणोविप्रास्तेषांशास्तायमस्वयं॥अन्नादिसर्वतोग्राह्यंदानादाने
विभागकः॥अर्पइत्याहरौसम्यक्गुरूपदेशपूर्वकं॥सन्मार्गस्योपदेष्टारःस्वयंसन्मार्ग
शालिनः॥उन्मार्गप्रतिहर्तारोगुरवस्तेसमीरिताः॥सन्मार्गमुपदेष्टारःस्वयमुन्मार्गवर्तिनः राम
तस्कराइवनिग्राह्यानिर्वास्याविषयाद्बहिः॥उक्तंनागरखंडेचगुरूणांचरितंमहत्॥२५॥ ११
जातीनांनिर्णयश्चापिधर्माधर्मविवेचनं॥भक्ष्याभक्ष्यविशेषाश्चपात्रापात्रविमर्शनं॥

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

थ्याः गुणग्राही भवेज्जनः ॥४४॥ दुर्जनाः केचित्‌ नैकजन्याः परे ... नाः संकीर्णवु
द्धयः केचित्‌ योनिसंकरकारिणः ॥ दोषानेव विचिन्वंति पातकं ह्यत्रकारणं ॥ गरदा ब्रा
ह्मणाः केचिद्विवाहस्य च कंटकाः वृत्तिच्छेदकराः केचित्‌ परदोषावमर्शिनः एवं जना बहु
विधाः दोषवार्त्ता ... ॥ लक ... छिद्रान्वेषिचतुः क्रूरकाः परे ॥ ... क्रकूचौ द्विकू
चौ च वकुक्कूचौ दुष्कूर्चिकाः ॥ मंत्रवादरताः केचित्‌ लोकोपहतहेतवे ॥ ... र्जन संप
न्नाः कृतज्ञास्त्वेव द्विजाः ॥५०॥ लोकान्द्विषंति धर्मज्ञा गरदा लोकगर्हिताः ॥ कूटसाक्षि
प्रवक्तारः सत्ये ... स्ताद्वेषु च ॥ पापपक्षाः कलौ लोकाः सदोषा दोषवाहिनः ॥ न तैः सहव
सेद्धीमान्नाव ... येत कर्हिचित्‌ ॥ अनंता गणशो दोषा उदाहर्तुं न च क्षमाः ॥ एषाम
पि मंदानि का ... रपरिवेदना ॥ यामेयामे दुराचाराः लोकाः संति ह्यनेकशः ... मंहांतमा

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

स·स्था· लोकग्राममाश्रयते जनः॥ कंटकांकितवृक्षाणां महाफलजिघृक्षया॥ आश्रयः क्रियते का
कैः न तु तत्त्यज्यते वनं॥ ५५ पातीर्थेध्वांक्षादयः पापाः पुण्यविध्वंसिकारिणः॥ उपेक्ष्यंते तीर्थगतं
१३ महत्त्वं समवेक्ष्य च। एवं सर्वपदार्थेषु गुणदोषाश्च संति हि॥ तत्रैकं मनसादाय त्यज्यते न्यद
नर्थकं॥ एवं कुलेषु सर्वेषु दोषजातमनंतकं॥ त्यक्त्वा गुणाननुपादाय वर्तंते स्म जनाः स
दा॥ तेषां च मल्लपुरुषाः तस्य दोषस्य साक्षिणः॥ तएव तत्प्रतीकारं कुर्युर्वंशाभिमानि
नः॥ ये कल्लोके परजनादोषांश्च व्याहरंत्यविचारिणः॥ मिथ्या चेद्धि गुणं पापं सत्यं चेत्समभा
गिनः॥ धर्मशास्त्रानन्यथा लोच्य कृत्याकृत्यं विविच्य च॥ धर्मान्ग्रामान् जनपदान विरुद्धां रा म
स्तथा पक्षे॥ चरेत्॥ कालत्वं शिष्टननुमतं धर्मं नैव चरेद्बुधः॥ धर्मोपि स्यादधर्मो सावध १३
र्मोपि हि धर्मकः॥ अग्निहोत्रं गवालंबं सन्यासं पलपैतृकं॥ देवराच्च सुतोत्पत्तिः कलौ पं

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

चविवर्जयेत्॥ सामान्यधर्माचरणे सर्वानुमतमाचरेत्॥ समाजधर्माचारेण कुलमेव समाश्र
येत्॥ ६५॥ कालग्रामान्जनपदा वैदिका लौकिकाश्चये॥ धर्मा निंद्या अनिंद्याश्च कुलग्रामवि
भेदकाः॥ जगन्नाथे महाभुजिः मध्य प्रीतिसकपूर्वकः॥ उत्तरे मांसभागो हि पश्चिमे जलआह
दिः॥ मातुलेयापरिणयो नर्मदा दक्षवासिनां॥ मांजन गृहीनत्वा तु धर्म येवोच्यते बुधैः॥ इ ज
तरेषां महा धर्म सो पातिथ्यौ पादकौ मिथः॥ स्वस्वे कर्मण्यभिरताः सिद्धिं विंदंति मानवाः॥
समानकुलगोत्राणां कन्यासंमर्दमाचरेत्॥ विषमाणां नैव कार्यः कुलक्षयकरो यतः॥ जन्म
ना जायते शूद्रः॥ संस्काराद्द्विज उच्यते॥ वेदाभ्यासात्भवे द्विप्रः त्रिभिः श्रोत्रिय नामियात्॥ इ स्व
वेदाधिकारिणो विप्राः सर्वकर्माधिकारिणः॥ यत्र वेदस्तत्र कर्म तद्द्वयं नियतं मतं॥ नानिं
द्याब्राह्मणा लोके कथं वापि चरंतिते॥ एरुरामेव तां शास्ता राजा शास्ता दुरात्मनां॥ इहप्र
च्छन्न पापानां शास्ता वैवस्वतो यमः॥ कलौ युगे संप्रवृत्ते धर्माधर्मविपर्ययेष्व दाक्षिण्याद
र्थलोभाद्वा भयाद्वापि भविष्यति॥ काहं कोहं कुलं किं मे समं दौ किदृशो मम॥ स स्वधर्मा
न्लुप्यंते एवं संचिंतयेद्बुधः॥ अभिमानो भवेद्यार्यो धर्माधर्मविनिर्णये॥ नारदो ब्रह्म

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

बीजायत्नमइस्कविषान्बुधः॥ वर्णावरजनिंदृष्ट्वा लोकाक्षोभितिर्थमुधता॥ यमोपिपापिनांशा
सं॰ ग्रा॰ स्ताकर्माकर्मविकर्मणां॥ सनकादिप्रजायाश्च्यसन्नाहष्टमथोविषत्॥ इंद्रशिष्टाजातयस्त
१४ पाषांडाइतिकीर्तिताः॥ विश्वामित्रोगर्गजाश्च आभिरांसाइतिरिताः॥ काश्यपाश्चालणाः
सर्वेनानाजातिविभेदतः॥ विभिन्नकर्ममतयोः नानाभावाश्च कलौयुगे॥ भविष्यंतिन
चापोषांसर्वसंबंधितामवेत॥ दृश्यताकुलधर्माश्च संतितेषांपृथक्पृथक्॥ ८०॥ नपा
ता॥ चातिववेयायांविदृद्भिः समुदीरितं॥ वैयात्याद्रुलिवैनाः कंसश्चाशाडुशंमतिं॥ केचिद्रा
पापसमुत्पन्नाः केचित्कुंभाच्च संभवाः॥ पंण्याकाश्चिद्रजंगाच्चकराद नैवजलादपि॥ जा
ताजनाः ननहंशाः निंद्यामूलंनुयोग्यता॥ सवैशाजाअयोग्याश्च निंद्यायेवनसंशयः॥
धनुर्वेशाविप्रुद्रोपिनिर्गुणःकिंकरिष्यति॥ योग्योदुर्वंशजातोपीसाशातेसर्वसज्जनैः॥
दी मुक्ताकस्तूरिकांधनिभूक्तिमार्जारजांन्यपि॥ देवादिसर्वभोग्यानियोग्यतेवात्रकार
णं॥ योग्योजनउपादेयात्याजोयोग्यः सदैवहि॥ योग्ययोग्यसमान्विषन् स्वास्मिन्न राम १४
वहिसर्वदा॥ ८५॥ जलूकास्तनसंसकारकंपिबतिनामृतं॥ एवंभावाजनाःसर्वे दोषामा
स्त

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

पं मुख्ये पूर्व्विते ॥ ततोभवत्सभगवान्विप्रैसौकश्यपादिभिः ॥ पार्थितोरेणुकायांच जामदग्न्यो
महोऽत्र वै ॥ भार्गवोराम इतिसः तपश्चक्रे समाहितः ॥ कैलासाद्रौ शिवस्थाने तुष्टेनतपसा
तदा ॥ दत्तं च परशुं चैव रामः परशुनामतः ॥ कस्मिंश्चिदपरार्धे न पित्राज्ञो क्रः स्वमातरं ॥ ज
घान तेन तुष्टोभूत्तस्य चीष्ठमनसेप्सितं ॥ वर्त तेन क्षितिमाताजीवयैतेव मयापते ॥ जीवयिष्या
मि बंधुंश्च जीविता तत्क्षिपा विभो ॥ ततोरामो गमं तीर्थयात्रां कर्तुं महीतके ॥ पश्चाश्चान्मु
ने राश्रमं च जगाम कृतवीर्यजः ॥ अस्मकना भूपति र्नमय याचे धेनुमुत्तमं ॥ न ददौ सत
दातां वै बलेन च जघानसः ॥ हतेतास्मिन्स्वरामोयजघानक्षत्रियान्बहून् ॥ एकविंशति
वारं स्यान शोधयित्वा पुनः पुनः ॥ पृथ्वीं निःक्षत्रियांचक्रे तर्पयामासतान्पीतृन् ॥ तद्दे
धोरुधिरौघैश्च पूरितेषु समंततः ॥ तदा स भूमिदानं च सपितृणां मुक्तिहेतवे ॥ आत्मनः
क्षत्रहत्यायाश्च चक्रे शुध्यर्थमेव च ॥ कश्यपायवरिष्ठाय मुनिनां च महात्मनां ॥ अस्मिं
क्षेत्रे भार्गवश्च जामदग्निस्ततः शुभं ॥ तदासपर्वतं प्रायात्सह्याचलमनुत्तमं ॥ ददर्शोदधि

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

सं॰ह्या माकार्थं कुर्वाणो ल्हरिशौचये ॥ मुचंतमिव विप्रेंद्र चिंतयामास भार्गवः ॥ भवे कथमिदं का
१६ र्यं सागरे स्थानमुत्तमं ॥ इत्येवं चिंत्यमानस्य प्रययाव अजोद्भवः ॥ नारदः पूजितस्तेन वि धानि
द्दविधिपूर्वकं ॥ पृष्टुस्तेनव विप्रेंद्रो नारदेन महात्मनः ॥ किमर्थं चिंतया विष्टः तिष्ठोसि भार्ग
वोत्तम ॥ भार्गवो प्याह तं विप्र नमे वस्तुं महीतले ॥ दानं दत्ता मया पृथ्वी कश्यपाय महा
त्मने ॥ ततस्तं नारदः प्राह निःसारय महोदधिं ॥ धरेणकर्णपर्यंतं उधते वह्निजोत्तम ॥ त
ल तो नारदवाक्येन पूजियित्वा शरो त्तमं ॥ संह्याचैस्य शिखरे स्थितो राम तदाभयं ॥ प्राप्तो
त्र क्षणाजलनिधिः दुष्ट्वा वाल्मिकवासिनः ॥ प्रांजिनः पूर्व उदधिः योनमज्जय मं बुनैः ॥ प्रा
हु स्तेनव संहाश्यं कुर्मे जलनिधेवयं ॥ माचिंतां कुरुषां बुधे रामबाणे न धानये ॥ वीर्ज
करिष्यति चस्मनिःसारय जलाद्बहिः ॥ ततस्ते न समुद्रेण बहिर्निष्कासिता श्रुते ॥ प्राणि राम
न स्ते ... मौवेश्चादिनाभक्षीतानदा ॥ सूर्योदये तथा जाते संदधे सायको त्तमं ॥ निःसारय
... संवृ ... नालयं सागरं तदा ॥ ग्रामाणां द्वादशानां तं परिमाणेन भार्गवः ॥ ततः समांग १६

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

सासायकः पंचग्रामं जलविधेवतं। निःसारयामासतदा समानग्राममपूर्वकं॥ स्थलं जातं तदा
रामो वासं चक्रे समाहितः॥ रामक्षेत्रमिति प्रोक्तं इषुपातसमुद्भवं॥ संख्याधस्तात्व राष्ट्रमिः पु
ण्यतीर्थवती त्वभूत्॥ नानाजनपदैर्युक्ता सरामनगराकरा॥ नानावृक्षवती रम्या बहिरादि
सुभावना॥ ४९॥ यत्र बाणोपतस्तत्र बाणवल्लीति विश्रुतं॥ पुरी जाता पुण्यतमा रामबाणेन
सा निर्मिता॥ केरकाश्च तुलिंगाश्च तथा गोराष्ट्रवासिनः॥ कोंकणाश्च कराटाश्च वराटा
श्च बर्बराः इत्येते सप्त देशाश्च कोंकणाः परिकीर्तिताः॥ तत्र पुर्यो बहुविधा आसन्पुण्यप्रदे
र्जनैः॥ अधिष्ठिता सुरैश्चापि शक्रादिभिरनेकशः॥ भूयोजनशतायामं पंचयोजनवि
स्तृतं॥ गोकर्णमिति विख्यातं पावनं भुवनत्रये॥ रामेणाकृतभूमध्ये यत्र देवो वसत्सदा॥
५०॥ शिवो महाबल इति देवैः सार्धमुमापतिः॥ रावणेन पुरानीतः कैलासाद्भक्तवत्सलः॥
स्थापयामास तल्लिंगं महाबल इतीरितं॥ तस्मादुत्तरतस्तिष्ठ दशयोजनमात्रतः नार

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

स्का. वो चेति विख्यातं सप्तकोटीश्वराह्वयं॥ वसिष्ठादिभिरत्युग्रतपसा निर्मितं पुरा॥ लिंगं
परशुभं प्रोक्तं नानाभीष्टप्रदायकं॥ तत्र रामस्तदा स्थित्वा जामदग्न्यो महामनाः॥ स विप्रा
१७ नाह्वयामास नानादेशसमाश्रयान्॥ तत्क्षेत्रे पुण्यनिलये एव सतिं कुरुतानघाः॥५५॥
स्वस्वेन निर्भयाः सर्वे विभज्य धरणिं ततः॥ प्रदद्दौ च विशेषेण वेदविद्भ्यो विचक्षणः॥ व
र्णोस्त्यानि सर्वेषां मग्रहाराणि भार्गवः॥ आर्यावर्तोद्भवानां च वेदवेदांगपारगां॥ करहा
टमहाराष्ट्रतैलिंगानां द्विजन्मनां॥ गुर्जराणां कान्यकुब्जचित्तपूतात्मनां तथा॥ पयोष्णी
तीरसंस्थानां एतेषां आर्यसंज्ञिनां॥ कांचिकौसलसौराष्ट्रदेवराष्ट्रेषु संस्थितौ॥ कावेरी न
र्मदा तीरसंस्थानां मध्यगानां द्विजन्मनां॥ उदीची दिशिसंस्थानां द्राविडानां तथानघ॥६०॥ राम
दक्षिणापथसंस्थानां आवंत्यानां तथैव च॥ मागधानां द्विजातीनां यथादेशं तथाविधिं १७
अहिक्षेत्रोद्भवानां च देवस्नानां द्विजन्मनां॥ प्रददौ स विशेषेण चित्तपावनसंज्ञिनां॥ ॥

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

दिदेश भार्गवस्तेषां उपदेशं यथाविधि ।। दा पद ।। भविष्यति तदास्माकं कर्तव्यं स्मर
णं द्विजाः ।। इत्युक्त्वा प्रययौ रामो महेंद्राचलमस्तके ।। विप्राणां रक्षणार्थाय तत्पश्चात्केस
भार्गवः ।। कस्मिंश्चित्समये चित्ते पूता अस्यंत गर्विताः ।। स्याद्वा स्मरततं रामं मनस्येव रामोत्तमे
यसः ।। यदा स्मरत मां विप्रास्तदाहं प्रकटोस्मि वः ।। अतः कुर्मः स्मृतिं पश्येउक्त्वा राम मथास्म
रन् ।। स्मृतमात्रे तदा रामः समीपमगमत्क्षणात् ।। अथ विप्रानुवाचेदं किमर्थं स्मरणं कृतं ।।
कोपवादः समुद्भूतः शीघ्रं वदत भूसुराः ।। तदा विप्रा भया द्विग्नाप्रोचुरामं जगत्पतिं ।। देवा
स्माकं न चापत्त्वच अत्ययार्थे तव प्रभो ।। आयाति वा न चायाति रामोस्माकं समीपतः ।। अतः
कृतं त्वत्स्मरणं मपराधं क्षमस्व नः ।। ७० ।। इत्युक्तो विप्रसंघेस्तु रामः क्रोधसमन्वितः ।। श
शापाथ द्विजवरान्स्वये कुमात्र द्विजन्मनां ।। भवेस्मिन्द्विधा सुगर्विष्टास्तु ईर्ष्यान्योन्यं भ
विष्यति ।। कष्टेवव ह्नि र्भवतु भर्जितादि ग्वितेरपि ।। भूमिर्न दद्या सर्वेषां याचका भव
ति

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

रा· तापिवः॥यायमानेनवोदानंभ्रद्धाददगुरोवकाः॥भवतक्षत्रियाश्चांचपरप्रेष्यास्तथा
द्विजाः।भविष्यथाल्पविज्ञाना हतपूजापरायणाः।हरभक्तियुताश्चैवसंपन्नाः पुत्रवर्जिताः
१८ कन्यावीतगृहीतारःपुण्यविक्रयकारिणः॥इतिदत्वासवैशापंमहेंद्रंगंतुमुद्यतः॥इति
रामवचःश्रुत्वाब्राह्मणाभयशंकिताः।ऊचुःसर्वेसमागम्यतंरामंगंतुमुद्यतं।देवदे
वमहादेवभवान्भूदेवरक्षक।त्वयिरामेवदत्येवकोस्मान्रक्षितुमर्हति।विशापंदेहिभो
स्वामिन्सर्वज्ञोसिजगत्पते॥इतितैरुक्तमाकर्ण्यवचनंचेदमब्रवीत्।प्राप्तेकलियुगेघो
रेस्वस्वधर्मविवर्जिते।७५।मदुक्तंसत्यमेवंचभविष्यतिनसंशयः।इत्युक्त्वातान्समा राम
मंत्र्यमहेंद्रंसमुपागतः।सुखेनवसतिंचक्रेतस्मिन्नद्रौजगत्पतिः।स्वस्वग्रामाणिप्रा १८
पुस्तेरामदत्तानिभूसुराः॥भोक्तारःक्षेत्रवृत्तीनिअग्रहाराणिसर्वशः॥८३॥ इतिश्री

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

स्कंदपुराणे सह्याद्रिखंडे दानप्रशंसा नाम षष्ठोध्यायः॥ ॥स्कंद उवाच॥ ॥
ऋषय उचुः॥ भगवंस्त्वत्सर्वज्ञ पुराणेषु च कोविद। किमर्थं भार्गवो देशं चकाराब्धौ स्व
यं विभुः॥ उक्तं संक्षेपतः पूर्वं विस्तार्यैव वद प्रभो॥ सूत उवाच। ईश्वर उवाच॥
यथा चकार देवेशः जामदग्न्यो मितप्रभः। इदमेव पुराप्रश्नं नारदायब्रवीद्गुहः। नारद
उवाच। जामदग्न्यो सजन्वाब्धिं मुत्सार्य क्षेत्रमादरात्। इति प्रोक्तं त्वया पूर्वं कार्तिकेय महा
मते। अब्धिं किमर्थमुत्सार्य क्षेत्रं चकृत वा स्तुनः। एतत्सर्वं विस्तरेणैः श्रोतुं अस्मावतो वद॥
स्कंद उवाच। पुरा तु भार्गवो रामः क्षत्रियांतकरो विभुः। ईज्ये स हयमेधेन होता रोत्र
च काश्यपः। स रामो वभृतस्नातः दक्षिणार्थं भृगूद्वहः। सागरांतां वसुमतिं गुरवे दा
न्महामतिः। ततस्तु व्रतिनः सर्वे राममूचुरिदं वचः। ब्राह्मणीया धरा सर्वा समुद्रांता भृगू
द्वह। न वस्तव्यं त्वया राम अस्मात्कं वसुधातले॥ इति तेषां वचः श्रुत्वा तथेत्युक्त्वाथ भार्ग

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

सं. स्था. वः|| अर्नवस्थानमाकांक्षन्प्रययौ पश्चिमां दिशं|| चरन्सन्वस्कंधां कृत्स्नां सशैलवन
काननां |10|| क्रमादागत्य रामोपि सह्यपर्वतमुत्तमं| नानागमतपोनिष्ठैर्मंत्रसिद्धैः
19 महर्षिभिः| अभक्षैर्वायुभक्षैश्च शीर्णपर्णाशनैरपि| जुष्टं किंनरगंधर्वैरप्सरोभिश्च
चारणैः| नानामणिमयैः शृंगैः स्वर्णधातुविचित्रितैः| नानाद्रुमलतागुल्मैर्नानापक्षि
गणैरपि|| नानामृगगणैश्चापि नानाप्रस्रवणैरपि| जंबूभिः पनसैश्चैव कपित्थैश्चर
सालकैः| फलभारोन्नतैः शाखैः शिखनैर्बकुभिर्वृतं| चंपकैर्नागपुंनागैर्बकुलैर्घ्राणत
र्पणैः| सततं रक्तकंठैश्च कूजितैश्च पतत्रिणैः| गर्जितैश्चैव मातंगैर्गर्जंतमिव निर्झरैः| कंदि राम
तं चैव पंचास्यैर्गायंतमिव षट्पदैः| आरुह्य सागरं शृंगं ददर्शासौ अपांनिधिं|| कल्लोलै 19
र्द्विरदाकारैः प्रत्यक्षंतमिवांजसा| आवर्तैर्निकुरैर्जुष्टं गंभीरं वरुणालयं|| स्फशंखमौ
क्तिकैः कीर्णं विमलोदकपूरितं| सचंद्रोडुगणैः कीर्णं आकाशमिव निर्मलं|| नानाश्च

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

धरजातीभिः सार्वभौममिवांबुधिं॥ मत्स्यकच्छपनक्रैश्च सेवितं जलजातिभिः॥ दृष्ट्वाब्धिं
ततो रामो सांत्वपूर्वमभाषत॥ भो भो जलधे त्वं च इमं देशं त्यज प्रभो। इति रामेणाउक्तो ग
सौ प्रत्युवाच सरित्पतिः। त्वदाज्ञये वतिष्ठामि वेलामात्रं न्य भार्गव। कियान्देशान्परित्य
ज्ये अहं जाने न किंचन॥ त्वमुत्सृज महाभाग परशुं त्वत्करस्थितं। पतेद्यदि तदारभ्य त्य
जामि क्षणमात्रतः। इत्याकर्ण्य वचस्तस्य रामो अमितविक्रमः। स्थित्वा संह्याद्रिशिखरं
चिक्षेप परशुं लघु। कुठानपतनात्स्थानं त्यक्त्वासीमां सरित्पतिः॥ अपसर्पत्प्रवश्यांबु
नेदीक्षशरदागमे॥ ततोवतीर्य शैलेंद्रात्मंगाद्भृगुकुलोद्भवः। देशमालोकयामास त्यक्तं वा
रिधिना तदा। संह्यपर्वतमारभ्य योजनानीतयोवधिं॥ कन्याकुमारिच्चैकत्र नासिक
त्र्यंबकं तथा। सीमन्त्रपेक्षा विधेते दक्षिणोत्तरतः शुभौ॥ योजनं शतयामं च विभेदेस
सध्यात्तदा। अभ्रांतं लब्धं तदा देशे केवर्तान्प्रेक्ष्य भार्गवः। मित्वा सर्वांडिशंकं ठयज्ञसूत्रम

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

 कल्पयत्॥३०॥दशानेव तदा विप्रान्स चकार भृगुनंदनः। वरं ददौ स्वदेशेभ्यो दुर्भिक्षं मा
भवत्विति॥स्थापयित्वा स्वेन कृते क्षेत्रे विप्रान्स्वकल्पितान्॥जामदग्न्यस्तदोवाचसुप्रीतश्चां
 तरात्मना।बहुधान्यवती भूयात् भूरियं सस्यशालिनी॥धनधान्यसमृध्द्या च पुरी भव
तु सर्वदा॥यदा कदा वा युष्माकं विपत्तिर्जायते भुवि।तदा मां स्मरत सर्वे समवेताः स्वरक्षा
णये।आगत्याहं तदा विप्राः वः कार्यं साधये क्षणात्॥३५॥इति दत्वा वरं तेभ्यो जामदग्न्यः कृ
पानिधिः।गोकर्णं प्रययौ रामो महाबलपराक्रमः।महाबलेशं संपूज्य विधिवद्भृगुनंदनः
किंचित्कालं स चावासं कृत्वा गोकर्णसंनिधौ॥गते तु भार्गवे रामे तत्क्षेत्रस्था द्विजातयः।ध
नधान्यसमृध्द्यार्थाः समवेताः कदाचन।रामवाक्यपरीक्षार्थं मंत्रयामासुरंजसा।मीलि
तानां च युष्माकं आपदश्च यदा भवेत्।तदागच्छामि इति पुरा भार्गवोऽउक्तवान्किल।ता
त्सत्यमनृतं चेति प्रतिष्ठां कुर्महे वयं॥४०॥इति सर्वे समालोच्य रामेत्युच्चैः प्रचक्रमुः।आक्रं

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

दं तु तदा तेषां श्रुत्वा रामो कृपानिधिः॥ प्रादुरासीत्पुरोभागे देवर्षेः भार्गवः स्वयं॥ ॥
॥ श्रीरामउवाच॥ किमर्थं क्रंदितं विप्रा भवद्भिर्मिलितै रिह॥ किं दुःखं भवतामद्य नाश॰
याम्यचिरादहं॥ स्कंदउवाच ॥ इति तस्य वचः श्रुत्वा प्रत्यूचुस्ते भयान्विताः॥ न किं
चिदपि संप्राप्तं दुःखं त्वत्कृपया विभो॥ जल्पितं भवता सत्यमनृतं वेति शंकितैः॥ केवलं
तु परीक्षार्थं क्रंदितं मिलितैर्विभो॥ इति तेषां वचः श्रुत्वा क्रोधात्संरक्तलोचनः॥ निर्दह
न्निव नेत्राभ्यां आलोकयत भूसुरान्॥ ४५॥ स शापतान्स्तदा विप्रान्जमदग्निकुमारकः
तदन्नभोजिनो विप्राश्चैलखंडधराश्च वै॥ अपविद्यास्तनाधाश्च मत्कोपाच्च भविष्यथ॥
दत्वेयं भार्गवेरामे तत्क्षेत्रस्या द्विजातयः॥ शापश्चस्यास दुःखार्ताः शूद्रप्रायाः सदाभव
न्॥ कश्चित्काले गते तत्र नवि वंशसमुद्भवः॥ मयूरवर्मा नृपतिस्तद्देशं च प्रशशास सः॥ ॥
१ शूद्रप्रायान्द्विजान्प्रेक्ष्य क्षत्रियवर्मा स्वराष्ट्रजान्॥ अहिक्षेत्रं समागम्यथ तत्र द्विजान्वि

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

सं॰ ख्या॰ ॥जपुंगवान्॥आनीयतान्द्विजेभ्योवैददौग्रामान्मुदान्वितः॥५०॥द्वात्रिंशद्ग्रामसहितान्द॰
शिखिवर्मामहीपतिः॥इतिजलनिधितीरेसल्लब्धाजनपदपत्तनदेवतालयेश्च॥सदित
१ ममलदेशंमहत्कुल्यब्धाचक्रेतरुविटपैर्विविधैश्चपुष्पिताग्रैः॥५२॥ ॥इतिश्रीस्कंदपु
राणेसंह्याद्रिखंडेपरशुरामक्षेत्रोत्पत्तिकथनंनामसप्तमोध्यायः॥ ॥ नारदउ
वाच ॥मयूराख्योमहावीर्यःसूर्यवंशसमुद्भवः॥कथंस्थापितवान्विप्रान्विस्तराद्वदस्व
व्रत॥ स्कंदउवाच ॥मयूरवर्मान्नृपतिःहेमांगदकुमारकः॥अहिछत्रस्थितान्पूज्या
न्नागतान्द्विजपुंगवान्॥सपुत्रपौत्रसहितान्संपूज्यविविधान्नृपः॥प्रसादइत्वातान्वि राम
प्रान्धनसत्कारभोजनैः॥अग्रहारान्चकारासौद्वात्रिंशद्ग्राममभेदतः॥तत्रगतत्रद्विजवरा २१
न्स्थापयामासभूपतिः॥कदंबनामकेत्रीणिगोकर्णेवेदसंख्यकान्॥श्रुतिमन्यास्तदे
तद्वत्दद्यंग्रामंचकारसः॥५॥सर्वशास्त्रेषुनिरतान्अग्निहोत्रसमन्वितान्॥स्थाप

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

यामासतान्विप्रान्‌ रविवंशसमुद्भवः। धजपुर्यांचसंस्थाप्यसीतायाः दक्षिणेतटे॥
अजपुर्यांचतुर्ग्रामान्चकारविधिवन्नृपः॥ अनंतशासमीपेतुदशग्रामान्चकारसः
तक्षेषांश्चसमाहूयनेत्रावत्युत्तरेतटे॥ ग्राममेकंचकारासौसंस्थाप्यविधिवन्नृपः॥
तन्मध्येगजपुर्यांचनृसिंहश्चप्रतिष्ठितः। प्राच्यांसिद्धेश्वरोयत्रपश्चिमेलवणांबुधिः।
उत्तरेकोटिलिंगेशोयत्रसीतास्तिदक्षिणे।१०। सवैकूटमितिग्रामंविख्यातंजगतीतले॥
कौ तक्षेषमितिपूर्वोक्तंनेत्रावत्युत्तरेतटे॥ नैर्वैग्रामंचकारासौश्रोत्रियेभ्यःप्रदत्तवान्॥ इत्थं
निर्मायनृपतिरग्रहारान्पृथक्पृथक्॥ ब्राह्मणेभ्यःप्रदत्वाथस्वस्थचित्तोभवत्तदा॥
एतेषुग्राममुख्येषुसुस्थिताब्राह्मणपुंगवाः॥ संतोषमावहन्राज्ञेवेदाध्ययनपारगाः॥
शिवपूजापरानित्यंविष्णुपूजापरायणाः॥ महागणपतेश्चापिप्रसादाकांक्षिणस्त

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

सं. ख्यां. था ।। षट्कर्मनिरताः शांताः सर्वशास्त्रेषु कोविदाः ।१५। मंत्रशास्त्रेषु निरताः ज्यो-
तिःशास्त्रविशारदाः। पंचयज्ञपरा नित्यं यज्वरिन्नादयात्मवः। श्रौतस्मार्तसदाचारनिष्ठाः
२२ सत्कर्मतत्पराः। वर्णाश्रमोदितान्धर्मानूचक्रिरे च अतंद्रिताः। मयूरध्वजे नृपतौ क्षोणीं
शासति धर्मतः। प्रहृष्टोभूत्तदा लोको यथा कृतयुगे तथा।। स्कंद उवाच ।। अथ
कालेन महता शिखिवर्मा महीपतिः। कलिनाक्रांतमालोक्य जगत्सर्वं विचक्षणः। राज्यभारम-
मात्येषु विन्यस्य तपसे ययौ। चंद्रांगदं स्वतनयं बालं संप्रेक्ष्य नारद ।२०। तदा तत्क्षेत्रनिलयाः
ब्राह्मणास्त्वमितप्रभाः। मीलिता मंत्रयामासुः द्विजेंद्रा ग्रामवासिनः। राजपुत्रः शिशुरयं मंत्रिवर्या राम
स्तूपेक्षकाः। तस्मात्पालनकृत्येपि नास्य स्यात्र विषये वत। वयमद्यैव गच्छामोन्यत्का देशा- २२
मिमं पुनः। चित्तो चित्यमहि कर्तं मभूत्कालविपर्ययः। इति सर्वे समालोच्य जग्मुस्ते च यथा-

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

गता॥ तत्र तत्र स्थिता विप्रा आगतेभ्यो ब्राह्मणेभ्योऽस्तिदा॥ अत्याकुर्वे धरुत्वं तज्ञो राष्ट्रनिल
यायते। प्रख्याता स्तत्र तस्थै गौरिराष्ट्रा दागतां द्विजाः॥ २५॥ तेषां ग्रामा महाहि दिदेशो वासं
स्वपुरोत्तमे॥ चिरकालं गते तत्र सिखिवर्मसुताः सुधीः॥ चंद्रांगद इति ख्यातो विचारम
तकुचद्दय सत्पिचा तु समाहूता ब्राह्मणाः कंगता इति॥ चारैः ... यथापूर्वं
सती॥ २५॥ भद्रांगदोपि राजा सा वद्धिहि हृत्वं गतो पुनः॥ पूर्व ... समे
हो। स्मरयहे ... चंद्रांगद उवाच ॥ गत्वा मद्विषयं विप्राः किमर्थं पुनरागताः॥ इति
शौनक उवाच॥ ... चक्रे महामतिः॥ ३०॥ ... मेषु ग्रह भेदादि परशुं ... तथैव च॥ इदं चि
दोषमारोप्य प्राची ... तिमतां वरः॥ सचिवैः सह निश्चित्य परशुं उग्रचकार सः॥ तथैव ग्रह
णीयसं॥ शिक्षा ... नंदनः॥ कारउरुग्रामके तत्भेदं च त्वारि संख्यकं॥ तथा कर्काडिमध्ये तु
गवद्धचनात् ... चकार सः॥ तथैव रमणोयग्रामे द्वितीयं भेदविस्तरं॥ कोनुवीनां स्कमध्ये

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

सं. ग्रां. था।।षट्कु ज्ञाह पार्थिवः। पाडिग्रामे वेद संख्यान्त द्दत्कोडिल्लनामके। मागवेलुग्रामके च
तिःशास्त्रविशारद नः।।३५।। मित्रनामग्राममध्ये तद्दत्पार्थिवनंदनः। निमार्गकग्राममध्ये
२२ सत्कर्मतत्परः। वष ।।सिमंतुरंग्राममध्ये नवभेदान्चकार सः। शिववेल्यां विशेषतः
शास्ति धर्मतः। । षॅण्णौद्दशाद्दौतद्दच्च चत्वारिंशाच्च मध्यमा।। अन्येसप्ततिशत्येवं चोत्तमा
कालेन महता। धाष्ठावज पूर्यांवतथानीलावरे रुतं।। कूटेष्वग्रह भेदाश्च द्दयं स्कंदपुरे
मात्येषु वि ।इ ३ ग्रामं रवं भेदान्विभज्य सः।। श्री पाडिग्राम मुख्येषु पंचभेदान्चका
श्रीं स्म ष्णा स्त्वमित प्र यैव कोडिलग्रामे द्वौ द्वौ भेदौ रुतौ मुदा। कारुम्हरु ज ... शिस्नुर ग्रावाह पार्थि
स्तुपेस्न चोज्ञ नेग्रामे भेदान्प्राह सषोडश।। तदर्धं कर्तुमग्रामेतु ...दान्याउ महीपतिः।। राम
चिर्कोहीग्रामके त्वन्यो सद सहेद मास्ततः।। वामंजुरु ग्रामके च द्दयं भेदं चकार सः। पुरे २३
ग्रामे च चत्वारि बल्लमंज्जेत्र यंतथा।। हेनाडु ग्रामके नामवेद वद्भेद माचरत्।।४४।।

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

तथैवइक्षुकेग्रामेषट्भेदान्याहमहाजः॥केमिंजेभेदमेकंचपालिंजेद्वितयंत
था॥४५॥शिरीपाडिमहाग्रामेपंचभेदान्चकारसः॥कोडिपाडिग्राममध्येभेदंचसप्ति
... पूर्वंशोप इश्रमुख्येषुग्रामेषुनपशेश्वरः॥भेदान्येवं विधायाथस्वस्वच्छचि
तकुचद ... एतेषांग्रामभेदादिपूर्वंषोडशकेषुच॥संदेहं ... जा ... स्व ... वि ... मति रिति
सती॥२५॥ ... क्षिमेभागेषोडशैवनसंज्ञायः॥ग्रामेषुग्रहभेदा॥८वे ... शतद्वयं॥ उ तन
हो॥स्मरय्र हे ... कृत्वामतिमतांवरः॥द्विजान्स्थापितवान्स्वयः शांतचित्तोभवत्तदा॥६०॥
शौनकउवाच॥ ... पूर्ववासंचक्रुनतंद्वितीः॥द्वात्रिंशद्ग्राममुख्येषुख्यातिंतेलेभिरेपरां॥
दोषमारोप्यप्रा ... स्यंसंक्षेपेणोदितंमया॥इदानींतुमहाप्राज्ञकिमन्यछ्रोतुमिछ्छ
जीचसं॥शिक्षानार्थि ... स्कंदपुराणेसंह्याद्रिखंडेद्वात्रिंशद्ग्रामनिर्णयोनामअष्टमोध्यायः॥
गवद्वचनात ... पुराणार्थविज्ञानविमलाशय॥तवमुखेंदुगलितंकथापीयूषमंगलं॥१॥

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

सं· व्या· धा।।षट्कर्णपुटेनैव पिपासाजायते मम।।अतःकथामृतं श्रोतुंपुण्यंपापभयापहं

२२ तिःशास्त्रविशारदः।।अंतरंत्वयामतिमतां वर।।क्रतांश्च सकलान्धर्मान्कर्माणि विविधा

सत्कर्मतत्पराः।।वानानामानि गृहभेदानियानिच।।पूर्वमेव त्वया प्रोक्तं पातित्याम

शासति धर्मतः।।तिविशेषंतत्श्रोतुमिच्छामहे वयं।।अभ्युद्यत्नपयः सर्वे सावधान

कालेनमहता।।सूत उवाच ।।इदमेवपुरापृष्टःशौनकंधर्मकोविदं।।जन्मेजयस्यत

मात्येभुविनाकोमहामतिः।।व्यासोपदेशात्सततंपुराणश्रवणेरतः।।कलिजाविष्णुमाल

श्रीमत्पा स्वमितप्रस्वंडमुत्तमं।।क्षेत्रतीर्थैकनिरताःयज्ञकर्मयुतत्मजाः।।शधृशिष्टसर्वविदेकम राम

वर्मास्ति रतंद्विताः।। शतानीक उवाच ।।सर्ववेदांततत्वज्ञ सर्वशास्त्रार्थकोविद।। २४

तववागमृतंपीत्वानतृप्तिर्जायते कथं।।भार्गवस्य प्रभावं च तस्यदेशस्य विस्तरं।।

द्वात्रिंशद्ग्रामनामानितत्रातदेवतानिच।।१०।।विस्तरेणात्वयाब्रह्मन्श्रोतुंसर्वसम

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

स्या.

दद्दौ च द्विजसत्तमः॥ स्वस्त्वेन निवसंतस्य महान्कालो न्यवर्तत॥ अथैनं निग्रहं कर्तुं रंध्रा
न्वेषणतत्पराः॥ समेत्य मंत्रिणः सर्वे प्राचीनावुपजीविनः॥ अतीव मत्सरं संजातस्तु तस्य तो
३ ष्यदुरात्मवान्॥ तस्य भार्या वरारोहा रूपयौवनशालिनी॥ आयताक्षी शुभश्रोणी पीनोन्न
तकुचद्वया॥ बिंबाधरी स्मितवदना विटमार्गप्रवर्तिनी॥ कदाचिज्जारमत्येण विलासं कुर्वती
सती॥ रूपा भर्ता तथाविधां दृष्ट्वा तां क्रोधाद्विवशं गतः॥ खड्गमुद्यम्य हस्ते न मिथुनीकृत विग्र
हौ॥ स्मरयन् हे णा विवशौ तौ तदा बंधयंत्रितौ॥ कल्पमिश्रौ तदा दृष्ट्वा संहारमकरोत्तदा॥ ॥ श्री
शौनक उवाच॥ ~~समेत्य मंत्रिणः सर्वे~~॥ दैवादर्यसमायातः कालः स्वेषां शुभाप्तये॥ इदानीं
दोषमारोप्य प्राचीना विंतिसत्तमाः॥ रूपा स्वभार्या शिक्षा कृतवान्॥ अस्य कथं दोषमारोप राम
णीयकं॥ शिक्षा नार्यः सार्वथैवं वचनात् इति चेत्कामाह॥ अस्ति हिंसा परमो धर्मेति भ ५३
गवद्वचनात् शांत्मनस्य सर्वथैव हिंसा निषिद्धा एवं तावत्॥ तत्रापि स्त्रीहत्या संमिथुनहत्या संच॥ एवं

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

न पुटे नैव पिपासा जायते मम॥ अतः कथामृतं श्रोतुमुत्सुकं पापभयार्ति
सं· व्या· था॥ षट्त्रिं... ब्रह्मन्नु त्वया मतिमतां वर॥ कृताश्च सकला धर्माः कर्माणि विविधा
तिः शास्त्रविशारदैः ...नामानि यज्ञभेदानि यानि च॥ पूर्वमेव त्वया प्रोक्तं पातित्याम
२.२ सत्कर्मतत्पराः॥ व... ति विशेषं तत् श्रोतुमिच्छामहे वयं॥ ऋषयः सर्वे सावधान
शासति धर्मतः ... ति विशेषं ...
कालेन महता॥ सूत उवाच ॥ इदमेव पुरा पृष्टः शौनकं धर्मकोविदं॥ जनमेजयस्य त
नात्ये पुविना कामहामतिः॥ व्यासोपदेशात्सततं पुराणश्रवणे रतः॥ अखिलानाविष्टमाल
श्रोंमणाः स्त्वमितप्रखंड मुत्तमं॥ क्षेत्रतीर्थे निरताः यज्ञकर्मणि तत्पराः ज्ञानाः शब्दशास्त्रविदेक म
वर्मेक्ति रतं द्विताः॥ शतानीक उवाच ॥ सर्ववेदांततत्वज्ञ सर्वशास्त्रार्थकोविद॥ राम
तव वागमृतं पीत्वा न तृप्तिर्जायते कथं॥ भार्गवस्य प्रभावं च तस्य देशस्य विस्तरं॥ २४
द्वात्रिंशद्ग्रामनामानि तत्र यातदेवतानि च॥ १०॥ विस्तरेणात्वया ब्रह्मन् श्रोतुं सर्वं सम

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

तिका। तस्मिन्राष्ट्रे द्विजः कश्चित्चतुर्भिः सूनुभिः सह। ज्येष्ठो। वेदविदांश्रेष्ठो द्वितीयः
शाब्दशास्त्रवित्। तत्तीयो लिपिशास्त्रज्ञः कनिष्ठो न्यायशास्त्रवान्॥ गोराष्ट्रदेशाधिप
तिः सर्वज्ञोपि महामतिः। करोत्तस्य पुरोभागे नित्यं नीतिजनैः कृतां॥ तमानय महाबाहो
प्रागल्भेषु तिकोविदं। कलुषाकलुषंसम्यक्सकरिष्यत्यसंशयं। विनातेन त्रिभुवने
निर्णेतुं कोपिनास्तिहि॥ तथेत्युक्त्वा नरपतिः लेखयित्वा स्वपत्रिकां॥ ४०॥ चारानाज्ञा
पयामास गोराष्ट्रनिलयंप्रति॥ तेप्राप्य सत्वरं दूताः ददौराज्ञे च पत्रिकां॥ पत्रिकां लोक
यामास गोराष्ट्राधिपतिः स्वयं। तं तार्किकं समाहूय गदतिस्मनृपोत्तमः॥ इदानीं सार्वभौ

ति मश्च प्रेम्णा त्वां द्रष्टुमिच्छसि। विजयाख्यपुरीं रम्यां त्वया श्वो गम्यतामिति॥ तथास
त्वाढमित्युक्त्वा प्रतस्थे विप्रनंदनः॥ ४३॥ ॥ इति श्रीस्कंदपुराणे संह्याद्रिखंडे
पातित्यग्रामनिर्णयो नाम षोडशोध्यायः॥ ॥ शौनक उवाच॥ भाव्यवस्थाम

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

हास्तोहेलयाविधिचोदितः॥गोत्रेभ्यःसहितस्तूर्णंनिर्जगामशनैःशनैः॥ततोत्पाताःसमु-
स्का· द्भूताःदिविभूम्यंतरिक्षगाः॥विपत्प्रापिकराघोरादारुणारोमहर्षणाः॥नानादांतर्हिताभ्र-
२.२ मौघषदंशकवार्जेच॥अनेकशाखासंयुक्तावृक्षाःपेतुःसमंततः॥विप्रस्यदक्षिणेभागेशि-
वाघोराववाशिरे॥रुदंतिवायसास्तस्यशशांकासमदृश्यत॥एतान्युत्पातकादीनिमन-
साचिंत्यंस्मरंययौ॥दिनान्यष्टादशातीतेसार्वभौमंददर्शसः॥५॥सराजामतिवान्विप्रंमा-
नइत्वाजगादतं॥शिशुहत्यमिदंसत्यंविचारयमहामते॥तच्छ्रुत्वाद्विजशार्दूलःप्रविवेशस-
भातले॥द्विजभार्यांसमाहूयप्रोवाचद्विजपुंगवः॥ ब्राह्मणउवाच ॥विहायवस्त्राभरणं॥
तथालज्जांविहायचप्रदक्षिणांकुरुत्वाशुसभांसम्यक्समेत्यचैनां॥सानिष्पापाभवेत्येवं राम
नात्रकार्याविचारणा॥एवमुक्त्वाद्विजवरःतूष्णींतत्राभवत्किल॥ शौनकउवाच॥ ॥ ४२
कथंत्वाज्येष्ठातदावाक्यंहाकष्टंप्राप्तवत्यहं॥मनसा॥नकृतंकर्मदुर्लंघ्यानियतागतिः॥१०॥

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

प्रमाणंच कथंकार्यं हदास्मर्तुं न शक्यते॥ कलुषं वा धारया मिन ध्यायें निंदितं मया॥ प्राणमेवप्र
रित्यज्ये मानमेवाभिरक्षति। अनित्यं मध्रुवं प्राणौ मानवाचंद्रतारकं॥ उत्तमामानमिच्छंति
धनमानाहि मध्यमाः। अधमाधनमिच्छंति मानोहि महतां धनं॥ तस्मादहं प्राणमानी कदाचि
दपि न क्रिये॥ पश्यतां सर्वभूतानां त्यज्यामिदं कलेबरं॥ इत्युक्ता सा गुणवती तूष्णीमेवाभवत्तदा
क्षितीशोथ यावरयावस्त्राद्यैश्च विनासती। तस्यौ तदा पुरोभागे निर्लज्जाभयवर्जिता॥ तां
दृष्ट्वा मनुजाः सर्वे हाहाकारं च चक्रुशुः॥ क्रूरया पापरतया बालकी चानयाहता॥ अस्मिन्न
र्थे महाराज शंका मा कुरु मा कुरु॥ तस्याः स धीरतां दृष्ट्वा राजा विस्मयमागतः॥ दंडइत्वा
शिशु घ्नां तां मानइत्वा द्विजोत्तमं॥ प्रेम्णा तस्मै धनं गाश्च ग्रामद्वयमदात्सुनः॥ अनेक
वस्त्राभरणं वैजयंतीं मनोहरां दत्वा प्रधानतां राजा प्रविवेश निकेतनं॥ तदा प्रभृति विप्रो
सौ प्रावर्धत दिने दिने॥ २०॥ शुक्लपक्षे शशांकस्य कलेवन्नृपनंदन॥ ग्रामद्वयं स्वगोत्रेभ्यः

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

सं.६ त्या. ददौ च द्विजसत्तमः॥ स तु खेन निवसंस्तस्य महान्कालो न्यवर्तत॥ अथैनं निग्रहं कर्तुं रंध्रा
न्वेषणतत्पराः॥ सुमेरुस्य मंत्रिणः सर्वे प्राचीनानुक्षिजीविनः॥ अतीवमत्सरीसंज्ञो सक्रुस्ता तो
२.२.३ स्य दुरात्मवान्॥ तस्य भार्या वरारोहा रूपयौवनशालिनी॥ आयताक्षा शुभश्रोणी पीनोन्न
तकुचद्वया॥ बिंबाधरी सुवदना विटमार्गप्रवर्तिनी॥ कदाचिज्जारमर्त्येण विलासं कुर्वती
सती॥२५॥ भर्ता तथाविधां दृष्ट्वा तां क्रोधाद्विवशं गतः॥ खड्गमुद्यम्य हस्तेन मिथुनीकृतविग्र
हौ॥ स्मरग्रहेण विवशौ तौ तदा बंधयंत्रितौ॥ कल्वामिशौ तदा दृष्ट्वा संहारमकरोत्तदा॥ ॥श्री
शौनक उवाच॥ ~~सुमेरुमंत्रिणः सर्वे~~॥ दैवादयं समायातः कालः स्वेषां शुभाप्तये॥ इदानीं
दोषमारोप्य प्राचीनावितिसत्तमाः॥२६॥ स्वभार्यां शिक्षां कृतवान्॥ अस्य कथं दोषमारोप
णीयम्॥ शिक्षा नार्यः सार्वथैवं वचनात् इति चेत्तं कामनाह॥ अहिंसा पर ~~मे~~ मो धर्मेति भ राम
गवद्वचनाद्ब्राह्मणस्य सर्वथैव हिंसा निषिद्धा एवं तावत्॥ तत्रापि स्त्रीहत्यं मिथुनहत्यं च॥ एवं ५३

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

नलोपाख्यानं।

स्या॰ पिपीलिकापातितदुःखिता। आर्तस्वरं तदाकर्ण्य कनिष्ठाती व्रजभूमिजातं। वैचित्र्येण महारा
जश्री ~~पुत्र समरम~~णं तदा। द्वयोर्विवादं श्रुत्वा तु द्विजः खिन्नमना भवत्॥ राज्ञे न्यवेदयामा
१ स वृत्तांतं विस्तरात्तयोः। विप्रवाक्यमथाकर्ण्य संप्राप्य विस्मयमायस्तः॥ तदा तु मंत्रिभिः
सार्धं निर्णेतुं न शशाक ह। समाहूय सभे धावी श्रुत्स्क रुं शायनार्थिनं। तथ्यं वद यथा दृष्टं
शंका मा कुरु मा कुरु। ३०। नृपतेर्वाक्यमाकर्ण्य श्रुत्सरः प्राह सस्मयं। अहो प्राज्ञ गजश्चासिं
हो यं युवती जनहास्यदं॥ मतंगजं विहायाद्य मशकं हंतुमुद्यते। ध्यात्वा मुहूर्तं मनसा
द्विजः सोपि हठात्ततः। मया प्रबोधितं वाक्यं अतिक्रामितुमंजसा। राजा शिक्षितुमेवासि
नरं पापकरं तथा। इत्थं निधार्य विप्रोसौ स तु मौरसिकं तदा। यदा भवतु मे पुत्री यत्कृ राम
तं यद्विनिर्णयं॥ ॥विप्र उवाच॥ ॥ भिन्नज्ञातमनयोः कर्मदुष्कृतं चातिगर्हितं॥ त ५१
थाप्युपायं वक्ष्यामि राजाश्चो ठिशिरोमणौ॥ प्रत्यग्वाधितिटेरम्य विरव्याता चजयं

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

गेक्षणे। स्तनं धयिंकनिष्ठायाः रक्षणं कुरुता सदा॥ आदाय तां जेष्ठभार्या तां कन्या मे
रसा निवाहिती या क्रूरहृदया मंदं भर्तश्च कुर्वेति। अतीव नम्रभावेन आस्ते सा गुणमा
लिनी। इत्थं प्रवर्तमाने च द्विजस्य भवनं प्रति। गोरा ष्ट्र निलयः कश्चित् विप्रो वेदविदांवरः
शयनार्थमथायातः तनया खिन्नमानसः। स्वदुःखेन रात्रौ शयनं नाकरोज्जागरं मुनिः
तस्य क्षपायामध्ये तु कनिष्ठा वरवर्णिनी। उत्थाय शयनात्तूर्णं मन्वगात् किं शुसंनिधिं॥
मात्सर्यवतिनी नत्वा दर्भकस्य गलं तदा। बभंज न्रपशार्दूल धैर्यमालंब्य चेतसा। तं शि
शुं सहसा हत्वा भूयः पर्यंकमाविशत्। किंवक्तव्यं दुराचारा साक्षाद्देवाभवत्तदा॥ अथ प्र
भाते जेष्ठा सा उत्थाय शयनात्तदा। अंकगं बालकं दृष्ट्वा रुधिरेणार्दितं तनुं॥ हा किमेतदिदं
घोरं हाहतास्मि च धावता॥ उदरं ताडयंती सा कराभ्यां मतिविह्वला। जडीभूत्वा क्षणम॥

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

रा.

पांनिराकुलां॥अंतःसलिलयत्ना ठ्यांउत्क्षिप्त ध्वज तोरणां। दिव्य मूलफलैर्वृक्षैःफलपुष्पा
पशोभितां॥नीलपीत शितश्यामैःलोहितैश्च मरीमृगैः।लतागुल्मैःपरिवृता न क्त मंजीर
धारिभिः।पुष्पिताग्रा महाभागाः प्रवालांकुरधारिणः।लता वितान संछन्नानदीषुस।
रसीषु च।वृक्षा बहु विधास्तत्र राजंते कितवो यथा॥केतकी शोकबकुलपुंनागतिलका
र्जुनैः।चूतनिंबैश्च बदरीकदंबबकुलैर्वृता।प्रियंगुपाटलीजंबुशाल्मल्यः प्लक्षवंजुलाः॥
सालतालतमालाश्च चंपकाश्च मनोहराः॥खर्जूरनारिकेलाश्च पूगाः सप्तछदास्तदा॥
एतैश्चान्यैश्च बहुवैः शोभितापरितःपुरी॥आसंतेपुण्यतीर्थानिरम्याणि विमलानि
च।मेरुमंदरतुल्यानि सौधानि भवनानि च।नगरीं तां विशेषज्ञःपालयामास भूमि रामा ४०
पः।तस्य राष्ट्रे द्विजः कश्चित् वेदवेदांगपारगः।यथार्थनामा भगवानासीत्कृपानि
धिः पुरा।तस्य जे ष्ठा रुक्मवती द्वितीया गुणमालिनी।रूपयौवनसंपन्ने भार्ये बालस्म

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

चारणा॥ बहुनात्र किमुक्तेन ग्राममन्यं वदामि ते॥ इति श्री स्कंदपुराणे सं ह्याद्रिखंडे पु
सं.स्या. लिंद्रजाभव पातित्यग्रामवर्णनं नाम चतुर्दशोध्यायः॥ ॥पातित्यग्राममस्त्रोन्यत्तत्वकेन
घास्ततरेशुभे॥ नानाग्रामंतदित्याहुः सर्वकर्मबहिष्कृतं। रामस्य क्षत्रकृते पूर्वं अध्यूषुः स्वंस्य
लंचते। मयूरवर्मनी। तानां विप्राणां करदायकाः॥ उल्लिखंत ल्क्षिणीः केचि केचिदारामेकारि॥
णाः॥ वेदबाह्याः कर्मशून्याः तंतुमात्रद्विजातयः॥ गायत्रीजपमात्रेण ब्राह्मणा इति ताल्विदुः॥
ख्याता लोकेषु सर्वत्र स्वग्रामाभिधरवते॥ देवताराधने चापि ऋतिस्मृत्युदिते पि च। ऐनाही ये
राम श्राखेन भोजन प्रतिभोजने। ५। मयूरवर्मा सपुरा मेधावी बालभीप्रति॥ वलभी नाम
नगरी इत्यर्थः। रामेण निर्मितैर्विप्रैः वाहइत्वा च वाहनं। शिष्टान्वन्द्वतान्समादाय पुनः राम
स्वपुनमायथो। ग्रामप्रदानसमये प्रोचुर्भार्गवनिर्मिताः। पुराभार्गवरामेण साधिता ३९
धरित्री यं नृपा आहृत्य तत्कथं तेभ्यो ददाति वसुधामिमां॥ तथा भवतु मेधावी कावातिर्वो
सैव रामो महातेजा सत्यसंधो दृढव्रतः। अस्मभ्यं दत्तवान्नूनं मस्मदीया धरान्नृप॥१

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

विधीयते ॥ शौनक उवाच ॥ तेषां वाक्यमग्राकर्ण्य सांत्वयन्नाह पार्थिवः ॥ ग्रामं च
तुष्टयं दास्ये स्त्रियतां तत्र शाश्वतं ॥ इत्युक्त्वा कान्तपतिः श्रीमानददौ ग्रामचतुष्टयं ॥ कुद्दालकं
च पदिकं मद्दिंनागाभिधं तथा ॥ १० ॥ आगतेभ्यो द्विजेभ्यश्च शेषां भूमिं प्रदत्तवान् ॥ रा
मेण निर्मिता विप्राः स्थितास्ग्राम चतुष्टये ॥ षट्कर्मरहिता ये तु राजं ते भुवनेश्वर ॥
बहुनात्र किमुक्तेन सर्व धर्म बहिष्कृताः ॥ १२ ॥ इति श्री स्कंदपुराणे स० चतुर्ग्रामपा
तित्य निर्णयो नाम पंचदशोध्यायः ॥ ॥ ॥ शौनक उवाच ॥ वक्ष्यामि राजशार्दूल
ग्राममन्यं बहिष्कृतं ॥ बेलंजीति तदिख्यातु (?) सिता यौत्तरे तस्तथा ॥ कुत्रामि धुनहत्यांच प्रच
रंति नराधमाः ॥ विभवं प्रददाम्येघ (?) स्मावधानमनाः शृणु ॥ आसीत्पुरा वीरभूपः पुरंद
र सम द्युतिः ॥ धन्विनामग्रणीः श्रेष्ठो यं विदुर्भूपुरंदरं ॥ सर्वकामसमृध्याड्यां नगरीं रत्न
मालिनीं ॥ प्रज्वलंत्या श्रियाँ दीप्या वाक्कंतीमिव संस्थितां ॥ जराशोकक्लमहरां त्रिषुवकं ॥

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

वा० रा०

पां निराकुलां ॥ अंतःसलिलयंत्राढ्यां उत्क्षिप्तध्वजतोरणां ॥ दिव्यमूलफलैर्वृक्षैः फलपुष्पो
पशोभितां ॥ नीलपीतशितश्यामैः लोहितैश्च मरीमृगैः ॥ लतागुल्मैः परिवृतां नक्तमंजीर
धारिभिः ॥ पुष्पिताग्रा महाभागाः प्रवालांकुरधारिताः ॥ लताविताननसंक्लृप्ता नदीषु स
रसीषु च ॥ वृक्षाबहुविधास्तत्र राजंते कितवो यथा ॥ केतकीशोकबकुलपुंनागतिलका
र्जुनैः ॥ चूतनिंबैश्च बदरीकदंबबकुलैर्वृता ॥ प्रियंगुपाटलीजंबुशाल्मल्यः प्लक्षवंजुलाः ॥
सालतालतमालाश्च चंपकाश्च मनोहराः ॥ खर्जूरनारिकेलाश्च पूगाः सप्तच्छदास्तदा ॥
एतैश्चान्यैश्च बहुभिः शोभिता परितः पुरी ॥ आसंते पुण्यतीर्थानि रम्याणि विमलानि
च ॥ मेरुमंदरतुल्यानि सौधानि भवनानि च ॥ नगरीं तां विशेषज्ञः पालयामास भूमि रा० म० ४०
पः ॥ तस्य राष्ट्रे द्विजः कश्चित्वेदवेदांगपारगः ॥ यथार्थनामा भगवान् आसीत्कृपानि
धिः पुरा ॥ तस्य जेष्ठा गुणवती द्वितीया गुणमालिनी ॥ रूपयौवनसंपन्ने भार्ये बालम

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

पिता खिन्नमना भूत्वा तां गृहीतुं प्रचक्रमे

तां वर्षं दृष्टवान्किल। सा तावन्मातरं दृष्ट्वा रुरोदातीव दुःखिता॥ उनश्च ताडयामास सा मा- यि
ताऽतीव दुःखिता। एतस्मिन्नंतरे मर्त्याः हाहाकारं प्रचक्रमुः॥१५॥ अग्रजस्य वधूं नीचो वं विहाय
प्रहीस्यति। इति ते बांधवाः सर्वे राज्ञे वार्तां न्यवेदयन्॥ भूपोऽति विस्मयो भूत्वा तमाह यः पुलिं
दजं। किमर्थं द्विजपत्नीं त्वं अपहृत्य प्रयास्यसि। इति राज्ञ वचः श्रुत्वा तं प्रत्याह पुलिंदजः। पुलिंदज॥
एषा मदीया बालेति विनष्टा भूधजोत्सवे। इदानीं देवयोगेन प्राप्ता मम कुमारिका॥ अस्मि
न्नर्थे प्रमाणानि कुर्यां भवदनुज्ञया। इत्थं विज्ञाप्य राजेंद्रं सुधीरः सुतयान्वितः। पुत्रैः परि
वृतो व्याधो ययौ च स्वनिकेतनं॥२०॥ तस्य वाक्यमथाकर्ण्य नृपतिर्विस्मयान्वितः। निर्दह
न्निव नेत्राभ्यां क्रोधात्संरक्तलोचनः। अब्रवीत्तान्सभामध्ये तथ्यं वदत भूसुराः। तदा द्वि राम ३८
जातयः सर्वे दुःखभीता अतिविह्वलाः। कृतमस्माभिरागश्च तत्सर्वं क्षम्यतां विभो। इत्युक्त्वा
पादयोस्तस्य पेतुः पापरताधमाः। अथ राजा महाप्राज्ञः सत्यधर्मरतः सुधीः। स्वीकृत्येते

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

३बभूवुः खिन्नमानसाः

कन्या शबरसंभवा॥ व्यत्यस्ताभूत्तदा भूपसुंदरी पंचहायना॥ ५॥ गुर्जरग्राममगाः केचित्

वंचइत्वाथ बालकी॥ तस्मिन्नेव तदा रात्रौ तां गृहीत्वाययुर्गृहात्॥ दुःखिता बांधवास्तस्याः मा

खिन्नमनातृभ्रातादयस्तथा॥ अदृष्ट्वा बालकी सर्वैः शाकीं नैम्या अभवत्॥ दिनत्रयमथो पी त्वा शोकं रुत्वा

पुरं ययुः॥ अतीव धूर्तास्ते विप्राः पुपुषुस्तां पुलिंदजां॥ तामन्यग्राम वर्य स्यस्य नो रुद्वाह

कीं क्रियां॥ शबरी ति विधानेन चक्रुर्दैवेन चोदिताः॥ व्यतीते षोडशे वर्षे सा सूतास्युभलक्ष

णां॥ तनयां मंगलापांगीं तारापतिनिभाननां॥ १० पुत्री न्याप क्रमात्सा तु सर्वावयवसुंदरा

रत्थं प्रवर्तमानायाः व्यतीयुर्बहवः समाः॥ शौनक उवाच ॥ ध्वजोत्सवं पुनर्द्रष्टुं तद्ग्राम

स्या द्विजातयः॥ तया नार्या समायुक्तास्तत्पुत्रैः परिवारिताः॥ नानादेशस्थिताः विप्रा उत्स

वं द्रष्टुमागताः॥ ~~व्याधः स्वपि सतसबंधुर्भ्यः~~ सभार्यः सह सागमत्॥ तत्रोत्सवदिने रात्रौ

बांधवैः सह व्याधोपि

[redacted] खिन्नमनाः

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

कार्ये वे वा हे स भु मं

म. त्या.
ष्माभिः संयुक्तानां चलक्षणैः। तनूजानां तनूजानां वसंद्भिर्महर्मुनिः। पश्यतां सर्वलोकानां
तत्रैवांतरधीयत। अथ तस्य वचः श्रुत्वा न्यजन्मो धं समुपागमन्। तत्रस्थानं समासाद्य स्नाम स्
स्पानां च शिक्षया। सुखेन न्यवसन्भूपभागे वस्याज्ञया तदा। काश्चित्कन्याः सुषुविरे कांश्चि
त्सुतान्प्रपेदिरे। स्वेषु स्वेषु च संबंधं चक्रुरन्योन्यमार्गतः। तदा प्रभृति लोकेस्मिन्ते सर्वे राज
ते भुवनत्रये। तस्मज्जाता महाभागाः शूद्रा एव न संशयः। तेषां संसर्गमात्रेण पातित्यमनुगच्छ
ति। तस्मात्पविनिवृत्त्यर्थं मार्तंडमवलोकयेत्। बहुनात्र किमुक्तेन पुनरन्यं वदामि ते। ३२।
इति श्रीस्कंदपुराणे सेः सकलपुनजनमहात्म्यवर्णनं नाम त्रयोदशोध्यायः। १३।
शौनक उवाच। द्वात्रिंशद्ग्रामवासिभ्यः परित्यक्तानराधमाः। किरातकन्यासंसर्गात्प्रचरंति निरा
कृताः। चतुर्विंशात्यर्भकानां शेलानां सकुटुंबिनां। सततं उच्चरिचाणां विश्वं प्रवदामि ते। पुराघ
जोत्सवे रम्ये चंद्रदत्तेन राधिपे। नानादेशात्समायाताः नानावर्णा द्विजातयः। ब्राह्मणाः क्षत्रवि
ट्शूद्राः विवर्णाः शबरादयः। सर्वे ते चोत्सवं दृष्टुं जग्मुस्तत्र यथागताः। जनसंमर्दिते काचित्

राम ३८

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

स·सा· पिपासातिपीडिताः।मिलित्वाताःसमायाताःतुंगभद्रांतिकंनृप॥तीरस्यमद्रयंशांतंविरू
पाक्षंमहेश्वरं॥नार्यःसर्वाःसमाविष्ठाःस्तोत्रंकर्तुंप्रचक्रमुः॥तत्रापश्यन्महाभागंनासाग्रकृत
खि·६ लोचनं।कण्वंनाममहाप्राज्ञंज्वलंतंतपसातदा॥ऊचुःप्रांजलयःसर्वाःस्ववृत्तांतंपृथक्पृथक्॥
कामातिर्भोवदमुनेनिंदितानांचमादृशां।किंकुर्मःकुत्रगच्छामःश्रेयोमरणमेवच॥इतितासांव
चःश्रुत्वाकृपालुर्वाक्यमब्रवीत्॥ शौनकउवाच ॥उपत्यकायांक्रोडाद्रेशास्तेशंकर
स्त्रीचक्रौ।तयोःसमीपेधारा हैसंज्ञाशैलसमुद्भवा॥तस्यांकूलेतपस्यंतंसर्वक्षत्रकुलांतकं।
भार्गवंतंमहाभागंशरणंव्रजताद्रुतं॥इतितस्यवचःश्रुत्वामुनिंनत्वापुनःपुनः।यत्रास्तेकरु
णासिंधुस्तत्रैवसमुपागताः।नदीकूलेतपस्यंतंवैश्वानरनिभसमद्युतिं।दृदृशुर्भार्गवंदृष्ट्वात राम
स्यांतिकमुपाविशन्।रक्षनक्षमहाभागसर्वभूतदयानिधे॥ऊचुस्तास्तारयाविष्टाभवतः ३६
शरणागतास्तान्॥इत्थंमाक्रंदिताःप्रेतुःपादौपांतेनृपात्मजाः।त्वयात्यक्तावयंब्रह्मन्दूषिताःपाप

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

कारिणः। उद्धारयद यासिंधो मृतप्रायाः हतश्रियः। तासां वाक्यमथाकर्ण्य कृपालुर्भृगु
नंदनः॥ शौनक उवाच ॥ दर्शयन्स्वप्रभावं च सांत्वयन्वाक्यमाह सः। उद्धरं निवनेत्राभ्यो
अभयं दत्तवान्मुनिः। का विपत्तिश्च संप्राप्ता सर्वं वदतु सुव्रताः॥ इच्छाधीनं तथानस्य भयं मा
कुरुत धना॥ नार्य ऊचुः ॥ कराभ्यां संजलिं कृत्वा प्रोचुर्भार्गवसंमुखे॥ भो भार्गव
महाप्राज्ञ दयालक्षत्रियांतक। प्राक्जन्मचरितं वृत्तं भुंजते स्मामिरीदृशं॥ स्ववंधुभ्यः परि
र् त्यक्ताः मंदभाग्या तिरस्कृताः। प्राप्नोमि तु मधैर्यत्वात् गच्छामो नियतेर्बलात्। पूर्वपुण्यप्रभावेन
स्मान्नु त्वद्दर्शनमभ्रूद्विभो। कृपां कुरु भृगुश्रेष्ठ पालयस्व द्विजोत्तम। इति तासां वचः श्रुत्वा अभयं द
त्तवान्किल॥ शौनक उवाच ॥ इतः षट् योजनाद्दूरे गोकर्णेशस्य सन्निधौ। तत्र न्यग्रो
धवृक्षोस्ति भयं तस्तत्र गम्यतां। तत्र स्थानं प्रकुर्वंतु निर्भीत्या मम शासनात्। विना च नासाभ
रणं विना पादांगुलीयकं। भवद्भिः धार्यतां सम्यक् आकल्पांतं भविष्यति॥ संजातानां च यु

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

ललाटेऊर्ध्वपुंड्रकं॥ मुखेअष्टाक्षरं यस्य विष्णुरेव नसंशयः॥५०॥ बहुनात्र किमुक्तेन कुर्वं
तुममशासनं॥ स्थापइत्वा ततो योगी प्रययौ तैश्च सत्कृतः॥ शौनकउवाच ॥ निष्कलंकाश्च ते
विप्रा गुरोर्वचनगौरवान्॥ तस्मिन्ग्रामे निवासं च पुनश्चन्नृपशासनात्॥ वेदवाक्यात्परित्यक्ताः
निर्भयाः संचरंत्यहो॥ तेषां दर्शनमात्रेण पातित्यं लभते नरः॥ प्रायश्चित्तमहं वक्ष्ये स्पृष्टस्य च नि
दर्शनं॥ इति श्रीस्कंदपुराणे सह्याद्रिखंडे अपसाक्षिप्तवपातित्यकथनं नाम द्वादशो
ध्यायः॥ ॥शतानीकउवाच॥ विचित्रमिदमाख्यातं त्वया गाम्नतोद्भवं॥ भूयोपि श्रोतुमिच्छा
मि वद माहात्म्यमुत्तमं॥ शृणु राजन्प्रवक्ष्यामि सत्कलत्रपुरःसरं॥ पुरा शतवितंत्वनां गर्भिणीनां
नरोत्तम। नानादेशोद्भवानां च वृत्तांतं प्रवदामि ते॥ अंगवंगकलिंगेभ्यः गौराष्ट्रे गुर्जरैस्तथा॥ आंध्र
द्राविडकर्णाटकाश्मीरेभ्यस्तथैव च। महाराष्ट्रकराडैश्च सिंधुमागधतैर्नरैः। गौडगौराष्ट्रदेशे
भ्यः परित्यक्ता वितंतुवः। संजाताः पूर्वगर्भिण्यः कृतश्राद्धविगर्हिताः। आकल्पयरहितानार्यः क्षु

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

स॰ स्वा॰ शौनक उवाच॥ ततो ह्रदे समायांतं महस्कन्तसमद्युतिं॥ ऊर्ध्वपुंड्रांकितं शांतं वेदवेदांगपा-
स ५ रगं॥४०॥ आमूलमुद्रांकितबाहुदंडं मध्ये समावेष्टितचेलखंडं॥ वामे कने प्रोद्यत वेणुदं-
डं पापापहे माध्वमते प्रचंडं॥ पुनश्च मुद्रांकितसर्वगात्रं वामे करे संस्थितनीरपात्रं॥ रूपास-
४ ना लोकितवामनेत्रं ध्यायंतमीशं हृदि पक्षिपत्रं॥ कंठे समाश्लिष्टसरूपपद्ममालं व्रजां डपिंडी-
कृतपिंडजालं। ध्यायंतमीशस्य नृसिंहलीलां ध्यायंतमाद्यं हृदि कोलरूपं॥ तं दृष्ट्वा दंडवद्भूमौ
मुनिं सूर्यसमसन्निभं। वदंतं स्वमतं सम्यक् पेतुश्चरणयोर्मुदा। ऊचुस्ते पांचरित्राणि अक्षोसा-
क्षित्वेन निंदिताः। पाहि पाहि महाभाग कृपया दीनवत्सल॥४५॥ शौनक उवाच॥ इत्या-
कर्ण्य वचस्तेषां शोकपूरितदिङ्मुखान्॥ उद्धरिष्याम्यहं विप्राः क्षणादेव न संशयः। कृपाकरः राम
स भगवान् रत्नु। क्षां चाभयं ददौ॥ तप्तमुद्रांकितं कृत्वा मंत्रं विद्याभिधं ततः। तथाष्टाक्षरमंत्रं
च विष्णुनामांकितं शुभं॥ ऋषिश्च वामदेवाख्यो छंदोनुष्टुप्प्रकीर्तितं॥ तथा नारायणो दे- ३५
वः कैवल्यार्थप्रदायकः। पुराचक्रधरः श्रीमाद्वहितमामुक्तवान्किल। कंठे च तुलसीदाम

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

प्रभावं दर्शयति निजगादाथ तान्प्रति ॥ नत्वागामि भूमिसंबाधा जाता नरस्करवाद्ध्रुवं ॥ कोटी
शस्याः जनाः सर्वे वंचकाः पापचारिणः ॥ अस्मिन् धर्ममहाराज शपामि शिवपादयोः ॥३०॥ इत्यु
क्ता सा भगवती तत्रैवांतर्हिताभवत् ॥ तदा तद्वाक्यमाकर्ण्य रोमांचितकलेवरः ॥ तस्थौ मुहूर्त
धर्मात्माजडीभूतः स विस्मयः ॥ ग्रामस्थानां पुरस्तात्तु भूमिं खात्वा प्रदृष्टवान् ॥ क्रिमीसंकु
लिं तं मांसभूतं पुरुषविग्रहं ॥ स राजा विस्मयो भूत्वा क्रोधात्संरक्तलोचनः ॥ ग्रामस्थानां पुरोभा
गे सर्वस्वमपहृत्य च ॥ असाक्षिवादिनस्तेषां ग्राममतेभ्यः प्रदत्तवान् ॥ परित्यागं ततः कृत्वा असाक्षि
वदतां च सः ॥ इति निर्दिश्य भगवान् स राजा स्वपुरं ययौ ॥३५॥ अथ ते ब्राह्मणाः सर्वे कलया ॥
नतमस्तकाः ॥ असाक्षिवादिनो यूयं पतिताः पातयंति च ॥ आस्थाने श्लाघनीयाश्च सर्वकर्मबहि
ष्कृताः ॥ अस्मिन्ग्रामे विवाहादिवर्जनीयं भविष्यथ ॥ शप्तेस्थमनृतान्नृपो महाप्राज्ञो दृढव्रतः
ग्राममन्यं समाख्यातं जग्मुस्ते स्वं निकेतनं ॥ परित्यक्तास्ततः सर्वे वार्धितीरमुपाश्रिताः ॥ स्थि
त्वा षण्मासपर्यंतं मंदाक्षो व्याकुलेंद्रियः ॥ यदृच्छयागतः श्रीमान्रविमतस्थापको महान् ॥ ॥

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

टीश्वरैः सह। स्थिरां पूजां करोति स्म गंधपुष्पाक्षतादिभिः॥ भक्ष्यभोज्यैस्तथा धूपदीपनैवे-
द्यवंदनैः॥ प्रार्थनामकरोत्तत्र पार्थिवो मनसेप्सितं॥ कृतांजलिपुटो भूत्वा विनयेनाब्रवीद्वचः॥
॥ राजउवाच॥ विदेहि देहि कल्याणं कलुषं यन्मया कृतं। अज्ञानता ज्ञानतोपि भूदेवी क्षम्य-
तां त्वया॥ इदं स्थानं रुद्रक्षेत्रं अन्यस्थानमथापि वा। वक्तव्यं यत्त्वया सम्यक् बोधनाय रमां न-
णां॥ इत्थमुक्का महीपालो गतत्रत्नलक्ष्मीर्बभूव सः॥ स एवतां सर्वे भूतानां कुंडे स्थापविधिचोदि-
तः॥ शौनकउवाच ॥ परित्यागाय चैतेषां स्वनाशाय नृपात्मज। राज्ञः कीर्त्यै तथा ख्यात्ये-
उच्चैः सश्वनराधमः॥ इदं कोटीश्वरस्थानं ज्ञातव्यं नात्र संशयः॥ प्रोक्तं वचस्तदा कर्णपिशुनाः पा-
पकर्मणाः॥ २५॥ श्रूयतां मनुजाः सर्वे भवद्भिर्लोककंटकैः॥ अपहृत्य मदीयं च भवंतेभ्यो दद- राम
तिच॥ इति संज्ञापयंतस्ते मेनिरे कृतकृत्यतां॥ एतस्मिन्नंतरे व्योम्नि जनआश्चर्यकारिणी॥ ३४
निजभर्तृस्नेहवशात्तथा कोटीश्वरस्य च। प्राप्नोति जनता पोघ शंका एवामित प्रभो॥ स्व

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

सं॰ ह्या॰ चंडांशोर्दशनं परं॥ बहुनात्र किमुक्तेन नात्र कार्या विचारणा॥ हिरण्यहतीरमना
दिपूरूपं जगत्त्रयव्याप्तमुदारविग्रहं॥ सुरासुरैः पूजितपादपंकजं भजेन्नृसिंहं च
३३ भजेन्नृसिंहं॥ ४८॥ इति श्रीस्कंदपुराणे संह्याद्रिखंडे अष्टग्रामविभागो नाम
एकादशोऽध्यायः॥ ॥शौनक उवाच॥ पातित्यग्राममस्त्वं न्यत्कोटिलिंगस्य संन्निधौ॥ त
त्रस्थितानां मर्त्यानां पापिनां क्रूरकर्मणां॥ असाक्षिवादिनां तेषां महात्म्यं प्रवदामि ते॥ लोकेषु वै वि
श्वकरं श्रोतृणां विषयावहं॥ पुरा तु पार्थिवः कश्चित् आसीद्दरगुणान्वितः॥ नाम्ना वसुरिति
ख्यातो यं विदुर्भूपुरंदरं॥ तस्मिन्शासति भूपाले क्षोणी सर्वसमृद्धिनी॥ अनृतत्वं मोहकत्वं ना राम
स्तिक्यं नैव भूतले॥ इत्थं प्रवर्तमानस्य व्यतीयुर्बहवः समाः॥ कदाचिदभवद्वादो कूटस्थानां म ३३
हात्मनां॥ तथा कोटीश्वरस्थानां सीमाव्यस्तस्त्वाकारणात्॥ कृत्वा विवादं बहुधा रास्ते सर्वे न्यवे
दयेत्॥ अथ राजौजा महाप्राज्ञो नीतिवाक्यविशारदः॥ तदा कोटीश्वरस्थांश्च प्रवंशगन्धर्ते

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

पुंगवान्॥ जल्पंतः सर्वमन्त्रं तं सांत्वयन्नाह पार्थिवः॥ इत्थं प्रवदतस्तत्र वाक्यं च नृपतेः शुभं।
तिरस्कृत्य नृपस्याग्रे अकुर्वंतो भभाषिने॥ निर्जग्मुस्ते विचिन्त्याथ हर्षयन्निव तां सभां॥ कास्यपिं
प्रार्थइष्का मो वदत्येषोऽशुभाशुभं।१०कलुषं यत्र भत्रास्ति तत्र तत्र भविष्यति॥ इति निश्चित्य
मनसा चारानाज्ञापयत्तदा॥ द्वात्रिंशद्ग्रामनिलयान् स्वे स्वे धर्मव्यवस्थितान्॥ श्रेष्ठमानधे स्त
नान्यूज्या क्षिप्रमानीयतामिति। परश्वः साधइष्ये हं आदिष्यन्नृपतिर्गृहं॥ तस्मिन्नेव क्षपाम
ध्ये धूर्ताः कोटिश्वरे स्थितःक्षाराः। सीमोपांत्यं समागत्य खनित्रैरतिवेगितः। क्षोणीं खात्वा त्वा
ममात्रं कुंडं कुत्सितकर्मिणः॥ निक्षिप्याप्रुरुषं कंश्चित्स्थीयतामित्यपूरयन्॥ तथास्थ भवा
नं प्राप्तुः राजा एकवाव स्थितः॥ अथ चारैः समानीताः द्वात्रिंशद्ग्रामवासिनः॥ आगे जग्मुर्नृपसां
न्निध्यं आसीर्वाद ददुरः सरां। तत्कालोचितवाक्यानि जगुश्चैवन रेश्वरं॥ तदा वसाजनैः साधं
सीमाप्रांतं ययौ मुदा। संगृह्य पूजामारेमे दैवज्ञैस्तांत्रिकैः सह। सह तौर्यत्रिकैश्चैव कूटको

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

गोमहिष्यादिसर्वस्वं पूरितं भवनं तदा॥ ज्ञात्वा स्तुतिमती तोयेन्दुसिंहेशस्य सन्नि
गोमहिष्यादिसर्वस्वं पूरितं भवनं तया॥ स्नात्वा स्तुतिमती तोयेन्द्रसिंहेशस्य सन्नि
धौ॥ धारापूर्वं ददौ ग्रामं स्वजनैरभिवंदितं॥ ४०॥ निर्भीताः संचनं त्यत्र स्थाप्य तां श्री
श्वतं द्विजाः॥ इत्युक्त्वा तीर्थयात्रार्थं ययौ सवृषलात्मजः॥ शौनक उवाच॥ अथ ते
ब्राह्मणाः सर्वे हृष्टचित्ता भवंस्तदा। ग्रामं च अष्टधा भज्य कृत्वा स्वं स्वं निवेशनं॥ तथै
व भाषयं त्यस्ते तथा नामानि यानि च॥ हव्यकव्यशुभादिनिचक्रे संकेतमार्गतः॥ तदा
प्रभृति राजेंद्र ते विप्रा न्यवसन्सुखे॥ द्वात्रिंशद्ग्रामसंस्थानां महात्म्यं वृषलस्य च॥
नवोढायाश्च कांतायाः किं ब्रवीमि नरेश्वर॥ कुलहीना परित्यक्ता गुरुबंधुजनैः
सह॥ ४५॥ द्वात्रिंशद्ग्रामवासिन्यो निंदिताः पापचारिणः॥ सदा भ्रष्टान्नतिनताः रा
जते भूतले वसन्॥ एतेषां दर्शनात्सद्यः पातित्यमनुगच्छति॥ प्रायश्चित्तविधिं वक्ष्ये

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

स॰ सा॰
ऋष
३२

क्रोधमूर्छिताः॥३०दंडमादाय हस्तेन निजघ्नुस्तान्नरेश्वर। ते भयात्सह साजग्मुः
दारुणं वै बहुलांगजं॥ तमूचुः पाहि पाहीति कागतिर्वो विधीयतां॥ तदा तेषां वचः श्रुत्वा ह
पयाविष्टचेतसा॥ जघन्यजातमुनिश्रेष्ठः ताननुवाच भयान्वितान्। शोकं त्यजत हे विप्राः
किमर्थं क्लेशकारणं॥ इदं ग्रामं च दास्यामि नवोढामंगनामिमां। गोमहिष्यादि सर्वस्वं।
स्थीयतामत्र निर्भयाः॥ शौनक उवाच ॥ यस्य द्रोहं च कुरुते यदा पः करुणान्वितः
अतीव दुःखसंतप्तस्तमेव शरणं व्रजेत्। ३५॥ मनसानुस्मरेत्सोपि द्रोहं तेन कृतं पुनः।
उद्धरिष्यति धर्मात्मा रामः शस्त्रभृतां वरः। तेषामसौ द्रोहकृतं चतुर्थे निरपुंगवः। नैवा राम
त्र विस्मयः कार्यो न कश्चित्करुणात्मना। अथ तेभ्यो द्विजेभ्यश्च शूद्रो सो करुणाहृतः ३२
कांतां स्वकां तां दत्वा नवोढां नवयौवनां। विचित्रैर्वसनोपेतां विचित्राभरणैर्युतां॥

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

मनो हितं कुलस्यास्य भवद्भिः क्रिय
ब्रवीद्वचः॥ अहं च भवतां भृत्यः मम कार्ये समग्रतः। मनो हितं कुलस्यास्य भवद्भिः क्रिय
तां लघु॥ तदा तस्य वचः श्रुत्वा विप्राः प्रेमनिमंत्रिताः॥ तथेत्यूचुः द्विजाः सर्वे नानारत्नैर
लंकृताः॥ अष्टपदेन नरचित्ता मष्टोत्तरशिबिकां ददुः॥ किं वक्तव्यं नरपते हेलया विधिचोदिताः
शौनक उवाच॥ गुरुत्वं धनजनान्सर्वान्त्यजंत्यर्थपरायणाः॥ वैश्यासक्ता परस्त्रीणां घ
तासक्तास्त्रयी मिव॥ अश्वासक्ता नराश्चपसत्ततां गां त्यजंति हि॥ जघन्यः सहस्रागत्य शिबिका
मारुरोह सः॥ शनैर्बधगृहं प्राप्य रुत्तोद्वाहः स भद्रजः॥ पत्न्या स ह मुदा युक्तो प्रपेदे निज
मंदिरं॥ अथ तेभ्यो द्विजेभ्यश्च वस्त्राण्याभरणानि च॥ एकैकस्य द्विजस्याथ प्रददौ सुमु
दान्वितः॥ शतप्रस्थं च निष्काणि किं न देयं महीपते॥ अथ ते ब्राह्मणाः सर्वे द्रव्यान्यादा
य सत्वरं॥ भद्रवर्गं समादाय ग्रामान्गंतुं प्रचक्रमुः॥ पतितानागतान्दृष्ट्वा ग्रामस्थाः

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

प्सेयपीनोन्नतपयोधरां।रूपयौवनसंपन्नांसर्वलक्षणलक्षितां।अस्मात्संततिसि
सं.स्का. ध्यर्थंवृणोहंवनतांशुभां॥नापुत्रस्यचलोकोस्तिआकुमेतिमतांवराः।इतिनिश्चयिम
३१ नसाविवाहेकृतनिश्चयः।आमंत्र्यबांधवैःसार्धमुक्तवान्समनोरथान्।वृद्धउवा
च॥क्रियताममचार्वंगिसंस्वायःपुत्रकामिनः।अस्मिन्नर्थेमहाराजजात्यंमाकुरुताधु
ना॥अथतौबांधवाःसर्वेसमालोच्यपरस्परं।काचित्कन्यांशुभश्रोणीबिंबोष्ठीनवयौ
वनां।दृष्टातमूचुस्तेसर्वेयोजनार्धार्धसंस्थिताः।काप्यस्मत्तत्रमहाप्राज्ञतवभार्याभवि
ष्यति।इतितेषांवचःश्रुत्वामेनेषौबूकृतकृत्यतां।स्वकालेपरिणेतव्या।इतिनिश्चित्यचेत राम
सा॥पाणिग्रहणसंभारान्संपाद्यस्वजनैःसह।शिबिकावाहकैःकोपिनास्त्यत्रविषये ३१
यतः॥२०॥किंकरोमिक्वगच्छामिकथंचिंतांतरिष्यति।ब्राह्मणान्तान्समाहूयविनयेना

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

ग्रामनिलयाः श्रेष्ठा वेदविदांवराः॥ अष्टौ द्विजाः समायाताः सभार्याः सहपुत्रकाः।
ते वदंति समाकर्ण्य निर्भाग्यौ धनलोभयोः॥ तयोः समीपमाजग्मुर्दरिद्रवृत्तिनिवृत्तये॥
आशीर्वादं ततः कृत्वा समवेता द्विजाधमाः॥ आशापूर्वकवाक्यानि ऊचुस्ते धनलो
लुपाः॥ युवां धीरौ युवां आढ्यौ युवां पूज्यौ जगत्त्रये॥ भवतोः सदृशो नास्ति रूपोदा
र्यगुणादिषु॥ स्तुतिभिश्च बहुविधैर्वाक्यैर्वीक्ष्य विशारदैः॥ समागतानामालोक्य ज्येष्ठौ
धर्मैकपरायणाः॥ विधिवत्पूजयामासतुस्तेभ्यो द्रविणं बहु॥ तथाष्टौ सत्कुटुंबिभ्यः कृत्वा
सद्मानि श्रेष्ठजाः॥ तदा सर्वसमृद्धानि पशुधान्यानि यानि च॥ दासीजनयुतान्तेषां ददौ
तेभ्यो मुदान्वितः॥१०॥ तेन सम्मानिताः विप्राः वासं चक्रुरतं द्विताः॥ शिश्रूषां तस्य कुर्वंतो
नित्यं दर्शहायनाः॥ जघन्यजो ह्यसंचिंत्य पुत्रहीनाममंगलां॥ अन्यांस्तु लोचनां प्रा

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

सं॰ ह्या॰ स्पर्शतांत्रिकलंतथैवच॥ यमाद्यष्टांगयोगस्सं निष्ठाहु भृगुनंदनः॥ नवैते गोकुक्को

२० ब्रसोविवर्णाश्च्यनिराकृताः॥ विप्रस्समनु गच्छंतः प्रवर्तंति कलौयुगे॥ बहुनात्र

किमुक्तेनकिमन्यश्रोतुमिच्छसि॥ एतेषांदर्शनात्पुंसांपातित्यंसंभविष्यति॥ प्रायश्चि

त्तविधिंवक्ष्येमार्तांडस्यविलोकनं॥ गणेश्वरंविष्णुमना। दिमून्यंविष्णुंतथा

रुद्रंविष्णुमुदारविक्रमं॥ देवीमुपेंद्रस्यमहेंद्रलिंगंममामिभूयाप्रणमामिभूयः॥

इतिश्रीस्कंदपुराणेसह्याद्रिखंडेपातित्यपंचम्नातिनिर्णयोनामदशमोध्या

यः॥५०॥ ॥श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥ ॥शौनकउवाच॥ ॥पातित्य रामं

ग्रामअन्यंतत्पुष्टिमस्याश्चदक्षिणे॥ भूइदत्तं। द्विजेभ्यश्चवाहकेभ्यःस्ववाहनं॥पुरातु ३०

पादजौकश्चित्समुद्रकुंदे। तिविश्रुतौ। रूपयौवनसंपन्नौमहाबलपराक्रमौ॥ शिवपूजा

परानिष्ठौद्विजभक्तिपरायणौ॥ तयोस्तुकतिचित्कालःव्यतीयुर्नृपनंदन॥ द्वात्रिंश

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

सं॰ धा
२९

याम्ये संह्यसमुद्भवः॥ सीतानाम नदी पुण्यावर्त्तते विमलोदका॥ कोऽउद्रेरीश भागेतुस्त्रुक्ति
मत्याश्च पश्चिमे॥ रूपाद्धापरतः पारुशब्द स्त्र र्थिकारसः॥ तत्रास्ते भगवान् शंभुस्त्रोग
जमुखः सदः॥ शंख चक्र गदा शार्ङ्ग पाणिना सह विघ्नराट्॥ तस्य चोत्तरदिग्भागे कार वे
लोर्वी श्रुतं॥ राजते मत्र वेधस्य चक्रपाणिश्चतुर्भुजः॥ आति वंच सुभक्तानां वांछितार्थ
प्रदायकः॥ तस्य पश्चिमदिग्भागे वामना चेति विश्रुतं॥ तत्रास्ते भगवान् पक्षीरा
ध्वजं असुरांतकः॥ अनारतं हे सुखकृतु भक्तानाम भयप्रदः॥ श्रुक्तिमत्यापुरो भा
जकुर्नामेति विश्रुतं॥ करोति तत्र सांनिध्यं देवी भगवती हिसा॥ महिषासुरनिर्ना
सीकारिणी चंडदर्पहा॥ चापशूलगदाखड्ग धारिणी जगदंबिका॥ तत्रैव पुंडरीकाक्षः
प्रभुः सर्वत्र गोचरः॥ सर्वदा रामभागस्तैः लक्ष्मी संस्पृष्टविग्रहः॥ कपीस्थानो न्नतष
गौः पुरा रङ्गेन धीमता॥ स्थापितो भौत्तम हालिंगानु चराचर सुखप्रदान्॥ अद्यापि
लिंगरूपेण दृश्यते दृष्टी गोचरः॥ एवं पंचमना मांसः कारयित्वा द्विजाग्रणिः॥ एकस्मिं

राम
२९

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

नेवमाज्ञाप्यतथैवाशेषजनान् तदा ॥ उभौ उभौ पृथक् ग्रामेन्यधाधिनपतेनरान् ॥ सुखेन स्था
प्यतामत्र यावच्चंद्रदिवाकरौ ॥ भार्गवस्य प्रसादेन तावत्तिष्ठंति बालकाः ॥ अत्र गोत्राणि
युष्माकं वर्धंतु कृपया विभो ॥ इत्याशिर्वादमाकांक्षन् तेनुतः सद्विजो नमः ॥ भूयो भूयो
नमस्कृत्य सर्वेऽदेशाय महात्मने ॥ गुरुर्भार्गवो याथ प्रययौ स्वाश्रमं प्रती ॥ शौनक उवे
वाच ॥ ॥ ततः कालांतरे राजन् नदीमाकरूहकोचितः ॥ तत्र वारं प्रकुर्वंती पोडाभूत्कु
रुरोयथा ॥ अधिस्य कायां सह्याद्रेः पुगीबाटं ने संशयः ॥ उपसंतायमे तेषांत्वांगल
त्वंविधीयते ॥ एतेषां गोत्रकानां च वाटकाश्च प्रशस्यते ॥ अथवा भारविद्यां वशो पा
रजिस्तथैव च ॥ पंचग्रामजना मुद्धाः कर्महीना निराकृताः ॥ तंतु मात्र ब्राह्मणकाः
राजते राजशेखर ॥ सहभोज्यं सहावासं सह संभाषणं तथा ॥ सहयात्राप्रयाणं च न
चेत्सा कुर्वि चक्षणः ॥ तेषामन्नं प्रभुंजानो पातित्यमनुगच्छति ॥ अग्निहोत्रं च सं
न्यासं पौरोहित्यं तथैव च ॥ श्रोत्रहंस्मार्तकर्म च पुराणपठणं तथा ॥ स्वयंभूलिंगसं

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

तथैव स्याह माहाबाहुः आग्नीध्रे सोमपिच्छिनं ॥ येदवेदांगतत्वज्ञं स्मार्तकर्मसुनिष्ठितं ॥ आगमं घ
तथैव साह माहाबाहुः अग्निहोत्रे सोमपिच्छितं ॥ संस्कारं क्रियतामस्यां तया चैन स्वकारिणः ॥ अवेदि
शं च महाबाहुं पश्चिमाद्रेः सटे स्थितं ॥ संस्कारं क्रियतामस्यास्तया चैन स्वकारिणः ॥ अवेदि
केन मंत्रेण नामग्रहणपूर्वकं ॥ स्नानं कुरु तथा तेभ्यः तत्र निक्षिप्यतामिति ॥ कुमारपाणि
रिक्तस्का माहेंद्रमर्धमंतरे ॥ ॥शौनक उवाच ॥॥ ॥ गुरुवाक्यमथाकर्ण्य सोमपीथीमहा
मतिः ॥ गोष्ठकांस्तांनु समाहूय मंत्रपूतैर्जलैरपि ॥ मृत्स्नाच भस्मना चाथ तथा सुशुक्ति
मज्जलैः ॥ विदिवैस्तापयामास गुरुवाक्यस्य गौरवात् ॥ नवान्नेन वपुत्राणां नवना
कोडगीद्यं मना कुरापश्चात् वेद्या
ड्यमान्यकारयेत् ॥ हेवारयवृक्षकश्वमन्नैतो कैकमापकाः ॥ कोडगीद्यं मनाकं कुरापश्चात् वेद्या
सेभावंतौ भवेनु ॥ चौलोपनीतिकर्माणि ततो द्वाहानि यानि च ॥ लौकिको कर्ममार्गे
पासोमा मपीति स्तथाकरोत् कार्याकार्यविवेकज्ञो नातिक्रमेद्गुरोर्गिरं ग्रामं कुत्र कारि
ष्येहमिति चिंतापरोभवत् ॥ ॥शौनक उवाच ॥॥ येतस्मिन्नंतरे राजन्न्यो नि ल्लि
गिः समपद्यत ॥ अनेपं कारयस्वेति विस्मयं विस्मयावहं ॥ ततस्तद्वाक्यमाकर्ण्य स
विप्रेंद्रो मुदान्वितः ॥ उपस्यकोद्भसस नःसैह्यशैलस्य पश्चिमे ॥ उत्तरे चक्रपीसीमा

यांकोडाद्रेः

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

य नवमासा
सं॰ हो भार्यं च पंचगनामस्य वैभवं ॥ सुतिमासस्य संप्राप्तः शुचि नवमासाद नंतरं ॥ निर्मितास्ताश्च वि
२८ श्वास्ता सुतान् सुषुवीरे तदा ॥ क्रमात् कन्याश्च संजाता पीनोन्नतपयोधराः ॥ संतोषम
६ तुलं प्रापुः प्रहृष्टास्ताश्च सुव्रत ॥ तेषां नैतिष्युबालत्वं तथा कौमारवार्धकं ॥ गोकका
यौवनं प्रापुः तेन श्वेतन्मुनेश्वर ॥ सोदरावरणार्थयिन प्रापुश्च कदाचन ॥ केचिज्जना
कर्षयंति लांगलं च केचिज्जनाः ॥ केचित्ता पुर्भारविधौ केचित्कुर्वंति बेष्टीकां ॥ जघन्यजन्म हि
तं प्राप्ताश्च किं ब्रूमस्तान् नरेश्वर ॥ कृत्या विवर्णा वैधव्यात् पिशुनास्ता निराकृतात् ॥ ने
त्रहीना यथासे नैयथेष्टं विचरंति हि ॥ शौनक उवाच ॥ ॥ ॥ इत्थं प्रवर्तमानेत्र कोतिपुः
रा: बहुवत्सरैः ॥ भार्गवः कृतगोकर्णः तथा नैलवमंडनं ॥ महेंद्रं गंतुकामोसौ प्रपेदे कोऽपन्न
नं ॥ ततो दूरे समायांतं भास्करस्य समद्युतिं ॥ तं दृष्ट्वा भार्गवं वध्वः पेतुश्चरणयोस्तदा ॥ राम २८
य तयोस्थौ स्थिरगांतं उक्त्वा रवैर्ईपुनः पुनः ॥ द्युतान् रक्षोत्रान्महाभाग त्राहि मां पापपंजिता
रिणाः ॥ तदाकर्ण्य वचस्तासां कृपालुर्भृगुनंदनः ॥ कृपां चकार कृपया पालयंति वभूमिप ॥

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

न्विधिनोचयं न्यो

न त्रियां [illegible]॥ नारद उवाच॥ ॥ ॥ बाल्येभर्तृवियोगेन ललाटलिखितेन च॥ इमांम
वस्थां संप्राप्ता जनै रतिविगर्हिता॥ ग्रामणीभ्यः परित्यक्ता जपस्ती मे वयं बत॥ देहं सकुमधैर्य
त त्यागकामो नियतेर्वशात्॥ पुण्यलेशेन महता हदृर्शनमभूद्द्विज॥ कृपां कुरु दयासिंधो नः
पालय कृपाकर॥ इति तासां वचः श्रुत्वा दत्तवानभयं मुनिः॥ नाभिश्च सहस्रं प्राप्तः कोडेशंभ
द्रदायकं॥ ७०॥ दर्शनं कारयामास यथापरं नहि भविष्यति॥ क्रियतामत्र संवासः किंचि
र काल मतंद्रिताः॥ क्षमेशंकर नारायणौ वदेव्यय करुणानिधिः॥ शंतनोति न संदेहो भवि
ता कुलदेवतं॥ इति मुक्त्वा महायोगी गोकर्णं प्रययौ ततः॥ ॥ शौनकौवाच॥ ॥ ॥ किंकरजनहि य
तकरणं संततकरणं शिवंदिरास्मरणं॥ पंकजभवनुत चरणं शंकरनारायणं सदा कलये॥
इतिश्री स्कंदपुराणे सह्याद्रिखंडे नवमोध्यायः॥ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥ ॥ ॥ शतानीक उ
कूरकर्न वाच॥ श्री ॥ किं [illegible] विप्रेंद्र गर्भिण्यां तानितं तवः॥ विस्तरेण वद स्वाद्य पंचग्राममभू
त्कथं॥ ॥ ॥ शौनक उवाच॥ ॥ ॥ संक्षेपेण प्रवक्ष्यामि श्रृणु पार्थिव सत्तम॥ भार्गवस्य प्र

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

स· स्या· शंनासाश्रुप्लुतलोचनं ॥८८॥ रुदुः भार्गवं दृष्ट्वा तस्यांतिकमुपाविशन् । पाहि पाहि महाबाहो स
र्वेश तदयानिधे । दुःखान्तस्तारय विभो भंगभूतान्परंपरान् । उच्चैराक्रंदिताः प्रोचुः तस्मिन् पदोपांत
२७ भुवस्थले । त्वदये साव यंश्रंसन्तु निंदिताः पापकर्मणा ॥ उद्धारय कृपासिंधो मृतप्राया हता
वयं ॥९०॥ ॥शौनक उवाच ॥ इत्युदीरितमाकर्ण्य विस्मयोत्फुल्ललोचनः । उद्धारामित्र नेत्रा
भ्यां ददर्श नृपनंदनः ॥ यतं ते भूतले धन्या धीरा पालनायति दुःखिताः । सहजं हि तथा तासां मदभ
यतकीर्तनात् । अथ दत्वाभयं ताभ्यः कृपालुर्दीनवत्सलः । मेघगंभीरया वाचा उवाच नृप
न नंदनः ॥ ॥श्रीभगवानुवाच ॥ ॥धैर्यमालंब्यतां नार्यः क्लेशांसं त्यज्यतामिति । अभीप्सितं व
रं भूतदत्तमित्यवधार्यतां । ततस्तद्वाक्यमाकर्ण्य सुधारसमिवोदितं । उत्तस्थुरथ विश्वस्ता राम
अश्रुपूरितलोचनाः । भयांत्यक्तास्वनांतं संहर्तुमुपचक्रमुः । द्वात्रिंशद्ग्राममध्येषु श्रो २७

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

स·त्या· पो॥४०॥रिपुदानवदानवचक्रधराधरजापरियूननवलोलभुज॥भुजगाधिपकोमल
भोगशयशयशोभितशक्तविशालगदा॥गदभेषजचित्रविचित्रगणागणनायकभास
२६ सतोषकर।करनीरजनाङ्कितश्रीशङ्खवरदाभयदानविधानपद॥पदनम्रसुरासुरपू
र्णकृपकृपणाखिलकामनकल्पतरो॥तरुणीमणिभूषितवामतनोतनुकांतिनिराकृतिनी
लमणो॥मणिमौक्तिकविद्रुमकोटिचंद्रकलाकलनवेणुनवोन्मदगोपिजन॥जननादिविहीननि
नीदर्नदर्पविकोटिनिकाशविकाशरूपे॥रुचिरंनवकौस्तुभमंजुमलगलत्लक्षितकालमहा स्फुरित
न परग॥गरलायुधमस्तकसंस्थितपदैःनस्फारितैनोकाश्वेमवासघट॥४५॥घटसंभववदन्तम
हास्ततेजगदीशमहेशभवेशभव॥भवसागरतारककंकवनांधकि~~विधिवंद्यविधे~~हिपदं। राम
तांधककंधरदः॥रदनच्छदविद्रुमविद्रुमभास्वाद्दुमभंगदनंगरकुंदनदन॥ ॥रदकेसरराजित २६
पद्ममुखंमुखरीकृतसद्गुणभाग्यनिधे॥विधिवंद्यविधेहिपदंहतयेहृदयंगमकुंकुमलिप्तधरः॥

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

धरजाकमलाकुचलोलकरा तरजाद्रित निर्दयदैत्यपते। पतितासमहानगकजनुतेनत मु
क्तितवेदपुराणगणः॥ गणनाविषयानघपुण्यगुणागुणवर्णननीतिवक्ष्मिस्कर॥ स्करपद्मरुह
मूललसद्भुवनंभवनाशनभावनमंगलदं॥ गलमप्रदजलंज्वलदिव्यतरूप्रसवायुधतापनरून्नयन
१५०जयनांबुजसाधितचक्रजयःजयक्रोडपुरीशगिरीशजय॥ एवंस्तुत्वा तदा रामः कृतांजलि
पुटः सुधिः। तथानत्वाथतं देवं प्रतस्थेवारुणीं दिशं॥ तत्रश्रुक्तिमतीं दिव्यां विमलोदकपूरितां॥
मंदाकिनीप्रतिनिभांमधाहौघपरिवर्तिनीं॥ तां ददर्शमहाभागस्तस्यां स्नातुंप्रचक्रमे। विधा
यनित्यकर्माणि सोहंब्रह्मेतिभावयन्। मंत्रमूर्तिं हृदि ध्यायन्नानांतरे भेजयपन्मनुं॥ एतस्मिन्नंत
रे राजन्नाजग्मुरतिदुःखिताः। १५५। विश्वस्ताः पूर्णगर्भिण्यः क्षत्रियपापातिपीडिताः॥ नदीकूलं
ततः प्रापुः नवसंख्यानवारुताः॥ अतिदूरेनपश्यंतं साक्षाद्वन्हिशिखोपमं। कोटिभानुप्रतीकाशं

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

यनमः शिवाय ॥ माराहितायमधुकैटभधारणाय ध्यानादनौरः प्रतरकंठतनुप्रभाय। सारायसर्वजगतामपि शंकरश्रीनाराय० धारानुरागधरणीधरराजकन्यावाराकरेंद्र तनयावशमानसाय॥ सूर्येंदुवन्हिनयनायच शंकरश्रीनां०॥ आराधनप्रणयिनामनिशं जनानांकामप्रहेकलयतेकलिकल्मषाय। नारायणायनरकच्छिद शंकरश्रीनां० नत्रस्थि
प ताकुलजनस्यमंगलायनामावशोषितस्मरारिमहाभयाय। नाथायसर्वजगतामपि शंक रायश्रीनां०॥ भ्रवारिवन्हिमरुदंबुरपूरुषार्कजैवारकोष्ठवपुषेदशविग्रहाय॥ नानाचरा चरमयायचशंकरश्रीनां०॥ कीनाशनन्दनतयाहीतररटंम्रकंडुम्नागभीतिहरपादकरांबुजा य॥ आराधितायसकलैरपि शंकरश्रीनां०॥ नानाविलासनगराजनदीसकन्यानामावि तायनरवाहनमप्रियाय॥ नाकद्रुमायनमतामतिशंकरश्रीनां०॥ जयशंकरपंकजनाभ विभोविभवप्रदपादकपांबुनिधे॥ निधिपावकसेवितदैन्यहरहरमाधवमानवमारारि

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

दक्षिणस्यां महाक्षेत्रं अविमुक्तं वदंति हि। यात्रां कृत्वा महादेव तथाक्कोटेश्वरं विरः
कृतस्य पुरुषस्य कथं दोषमारोपणीयं॥ श्रायीदं दंपथकृशाय्येति। परित्यागदुष्टभार्येतिवा।
अयं पुरुषः सर्वथा दुष्ट एवेति स्वयमर्थः॥ प्रकृतमनुसरामः। राज्ञे निवेदयामासुः वार्तां मि
थुनहत्यकां॥ परित्यागाय चैतेषां उपायं चक्रुरंजसा॥ गोराष्ट्रजानां सर्वेषां पापीनां क्रूरक
र्मणां॥ आस्ते महाबलेनेति गोराष्ट्रे सिंधुसंनिधौ॥ तस्यैव दर्शनं प्राप्नुवंति विमुच्यतां॥ शा लेवा
शश्वान्त्यपेष्ठावं मंत्रिणः मंत्रकोविदाः॥ शौनक उवाच ॥ अथ गोराष्ट्रजाः सर्वे दुःखान्वि
गत्य तत्पुरं॥ पातित्यविनिवृत्त्यर्थं तीर्थयात्रां शनैः शनैः॥ कुर्वंतः संत्यमासाद्य नानामुनि
गणैर्वृतां अवंतीयेगिनर्भ्रंगंतौ लवं देशमाविशन्॥ क्रमाद्गोकर्णमद्राक्षं तत्क्षेत्रस्थं म
हाबलं॥ गोकर्णेशं च संपूज्य विधिवन्नृपनंदन॥ स्नात्वा शुक्तिमतीतोये सर्वाघौघविना
शने। विधिवत्पूजयामास स्वेषां पापनिकृत्तये॥ पश्चात्तापेन संयुक्ताः दक्षिणां दिशमा
ययुः॥ द्वाभ्यां पिशाचरूपाभ्यां सकृत्पृष्ठस्य उरात्मनः॥ पृष्टभागे यत्र यत्र तत्र तत्र गमि

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

स्था॰ ष्यति॥अनंतेशासमीपेतुतपस्यंतंमहामुनिं॥शंखचक्रगदापद्ममुद्रालांछितवि
ग्रहं॥तंदृष्ट्वादंडवद्भूमौपेतुश्चरणयोर्मुदा॥ऊचुस्तेषांचरित्राणियुग्महत्याचदूषिताः॥ध्या
४ त्वामुहूर्तंधर्मात्मारूपयाविष्टमानसः॥४०॥ददौतीर्थोदकंतेभ्यःस्वस्त्ययनिवमंगलं॥क्षेत्रेदस्याःप
यतीर्थमध्येतुगुंजामात्रस्थितंशुभं॥जनार्दनइतिख्यातंसालग्राममभूत्किल॥रुतार्थो
प स्मीतिनिश्चित्यमंजूषांतेनिबध्यतां॥आरुह्यसंत्यशिखनंगंतुंसर्वेप्रचक्रमुः॥मार्गेमध्याह्न
वेलायांसीतायाउत्तरेतटे॥गलितंपनसंदृष्ट्वावृक्षमूलमुपाविशन्॥फलंतत्सहसाभिद्
त्वाबुभुजुस्तेनरास्तदा॥वस्त्रेणमार्जनंकृत्वाहस्तंमत्तिविवर्जिताः॥तेसर्वेगाढमागत्य
वृक्षमूलंव्यलोकयन्॥तत्रदृष्ट्वामहाश्चर्यंकिमेतदितिशंकिताः॥आसीत्करंडपीठंच राम
सालग्रामंजनार्दनं॥गंतुंगृहीत्वातंमूढाखननायोपचक्रमुः॥एतस्मिन्नंतरेभूपव्यो ४८
मवाणीःसमपद्यत॥स्थीयतामत्रभोविप्राःभवस्थानंभविष्यति॥एषएवनसंदेहोभविष

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

तिजनार्दनः॥ युष्माकं कुलदेवत्वं श्रेयःप्राप्तिविवृद्धये॥ इत्युक्त्वा सा भगवती तत्रैवांतरधी
केषा सरस्वती नैककारणेनोदिता किल॥ इति सर्वे समालोच्य हर्षनिर्भरयंत्रिताः॥५०॥ अस्मिन्न
व महाग्रामे प्रवासं कुर्महे वयं॥ त्रिंशत्संख्यानि तेचक्रुर्ग्रामस्यानामनुशया॥ उष्णु स्तोक तिचित्कालं ह
व्यकव्यविवर्जिताः॥ न याताः पूर्वनिलयाः एतेषां भवनं प्रति॥ किमेतदिति निश्चित्य स्वस्वपापेन शं
किताः॥ मुनिरालोकयामास पूर्ववृद्धं महाजनाः॥ सोपि वृद्धो महातेजाः पावयामास शास्त्रतः॥ तप्त
मुद्रांकितं कृत्वा मतं वैष्णवसंज्ञितं॥ तथैवाष्टाक्षरं मंत्रं परं चोपदिदेश सः॥ आनोभद्रेति मं
मृदाहन्न विमुच्यते॥ आमंद्रैरिति सूक्तेन मृदालेपनमुच्यते॥ अक्षाक्षिभ्यां तेन मंत्रेण मृदास्
विलिप्यते॥ भालादिद्वादशस्थाने मुद्रालक्षणमाह सः॥ शंखचक्रगदापद्म ध्वजैश्चापि
भिता॥ एते पंच प्रशस्ताश्च लोके मुद्राः प्रकीर्तिताः॥ ललाटे धारणं कार्यं मतो देवेति मंत्रतः
दं विष्णुसचानित्यं हृदये धारणं स्मृतं॥ दक्षिणे बाहुमूले तु विष्णोः कर्माणि मंत्रतः॥ तहि

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

रिति मंत्रेण कपोले दक्षिणे स्मृतं। तद्विप्रा सेति मंत्रेण कपोले वामके शुभे।। ६०। विष्णो
तिमंत्रेण उत्तमांगे विधीयते।। प्रतद्विष्णुः कंठदेशे मुद्रया चक्रसंज्ञया।। प्रविष्णवेति
ण कुक्षौ सम्यक् विधीयतां।। यस्यत्रितेति मंत्रेण पृष्ठदेशे विधीयते।। तदस्यप्रियमंत्रे
णपार्श्वे विशिष्यते।। त्वांवा स्त्विति मंत्रेण दक्षिणे पार्श्वके शुभे। इत्येवं द्वादशांगेषु वे
त्रैर्विधीयतां। इदं पवित्रं परमं गोपनीयं प्रयत्नतः। कदाचिन्नोपदेष्टव्यं कृतघ्नाय दुरात्मं
बकुनात्राकि मुक्तो न कुर्वंतु मन शासनं। ६५। शासइवामहायोगी प्रययौ तैश्च सत्कृतः। गुरु
रनुज्ञां स्वीकृत्य वासं चक्रुरतंद्रिताः।। शौनक उवाच ।। तदा प्रभृति तद्ग्रामं बेल्लंजीति
दंति हि।। तत्रस्थितान्द्विजान्सर्वान्पतितान्प्रवदंति हि।। बकुनात्राकि मुक्तेन राजश्रेणी शिरो
मणे।। तेषां दर्शनमात्रेण पातित्यं चानुयास्यति।। प्रायश्चित्तं मया वक्तुं न शक्यं नृपनंदन।। ४
साधारणेन वक्ष्येहं कृच्छ्रं चांद्रायणं चरेत्। तस्मिन्पनसवृक्षे तु महाकारुणिके स्थले।।

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

मारोपयामास कूटस्थोश्व महात्मभिः॥७०॥ सूतउवाच ॥इदमेवपुराख्यातं श
केनमहात्मना॥शतानीकायराज्ञेच उक्तवान्सकलंद्विजः॥ शौनकउवाच ॥चरितमिद
मशेषंदुर्वृतानांचवृत्तंमिथुनहरजनानांसम्यगुक्तंनरेंद्र॥सकलकलुषनाशंयःश्रृणो
तीत्तीहलोकेसकृदपिजनमध्येसाधनंमुक्तिहेतोः॥ इतिश्रीस्कंदपुराणेसंह्याद्रि
खंडेबेलंजीमहात्म्येसप्तदशोध्यायः॥ शौनकउवाच ॥अन्यद्धर्मंप्रवक्ष्यामिश्रृणुदे
स्यमहात्मनः॥कश्चिद्धोराष्ट्रजस्यार्थस्तावधानमनाःश्रृणु॥अभूत्कलिंगदेशेतुनाम्न
चनमालिनी॥नरनारीसमायुक्ताहस्त्यश्वरथसंकुला॥तस्यांपृथ्वीजगन्नातारविगो
मुद्भवः॥आसीत्पुराहेममालीयुधिष्ठिरसमद्युतिः॥धन्विनामग्रणीश्रेष्ठोमहावल
क्रमः॥दोर्दंडमंडलाग्रेणजितसामंतमंडलः॥उदयाद्रिसमारूढमार्तंडद्युतिमा
॥व्योमाक्षमामंडलस्यचाखंडलसमप्रभः॥महादानेचोपदानेज्ञानीचमिततंविदुः

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

शां. स्था. कीर्तिस्फुरत्वाद्योस्य संजातश्चंद्रमा इव॥ यस्य प्रतापात्संभूतो धनंजय इति स्फुटं॥ कामं
स्था नंगतां नीतो रूपं दृष्ट्वाति लज्जितः॥ गांभीर्यमस्य दृष्ट्वाथ स्यात्सोनिर्भयान्वितः॥ वक्षिद्वय
५६ प्राप्तोत्तरगैः सह कूजती॥ इत्थं गुणविशिष्टो यो धीमान्राज्यं प्रशास्यति॥ अनावृष्टिभय
चित्रनास्ति दुर्भिक्षजं भयं॥ व्याघ्रकृतस्करशार्दूलवृकसिंहादिजं भयं॥ एवं प्रवर्ततः तस्य स्यापि॥ प
सुर्बहवः समाः॥ कदाचिदागतः श्रीमान्वेदवेदांगपारगः॥ ललाटनेत्रात्संभूतवैश्वानर
प स्फूर्तिः॥ तथापि शांतसंयुक्तो मूर्तिमानवलक्ष्यते॥ स स्वभार्यया युक्तो शिष्यैः सह समागतः
समायांतं द्विजं वीक्ष्य मधुपर्कासनादिभिः॥ पूजयामास विधिवत् हेममाली नृपोत्तमः॥ आगम
चास्य पश्यामः इति कृत्वा मतिं द्विजः॥१५॥ मंत्रपूतान्यक्षतांश्च प्रयच्छ दाम पाणिना॥ दृष्ट्वा नरा
जशार्दूलो किंचिद्व्याकुलितेंद्रियः॥ मंत्राक्षतमणीयं त्वं वाक्यं प्रष्टुं प्रचक्रमे॥ भो भूदेव द्विजालो
केऽतंति सेवितमोत्तमाः॥ तेषां द्विजानां मध्ये तु न हि कोपि भवान्दृशः॥ ईदृशं कर्म कर्तारं न
श्चौ जगतीतले॥ तस्य तद्वाक्यमाकर्ण्य भयशून्यो द्विजाग्रणीः॥ उवाच कोपतान्नास्मो व

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

है
र्हि त्वर्थसंयुतं। अस्माभिः पार्थिवाः दृष्टाः बहवो नृपसत्तम॥ न हशं त्रिषु लोकेषु वि
भवादृशाः॥२०॥ तथा भवतु दास्यामि दक्षिणे न करेण च॥ इत्युक्तां य दिशा क्षिप्रे तद उचे म
यास्यहं। अस्मा भवतवः सर्वेपस्यंत्वत्र महाजनाः॥ इत्थं वदति विप्रेंद्रे पार्थिवास्ततदान
किरीटमणिदीपेन पादपीठांतभूतलं। तदानीं रांज नंचक्रे तं विप्रं हर्षयन्निव॥ उत्तिष्ठो
राजेंद्र भीतिं त्यज महामते॥ दर्शयामास महात्म्यं पटविस्तारतामिति। उक्तवंतस्य वि
दूरे तिष्ठन्नृपोत्तम॥ पटं विस्तारयामास प्रभावं द्रष्टुमुत्सुकः॥ द्विज उवाच। विप्रस्
णे हस्ते शिखावानतिनिश्चयं। पश्येदानीं महाराज ज्वलंतं हव्यवाहनं॥ इत्युक्ता सो त
दर्शयामास भास्करः॥ तथा प्रभावं मंत्रस्य सारं सारान्वितं तथा॥ वैश्वानरास्त्रं संधा
त्तवान क्षतैः सह॥ जाज्वल्यमानं तेजोभिः कृशानुं समुदैक्षत॥ तत्पटं भस्मसात्कृ
तां सभां दग्धुमुद्यतः॥ शिखावंतं तदालोक्य सर्वे संतापयंत्रिताः॥ विप्रस्यांतिकमा

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

स्था त. स्था ४ ४७ प

तुष्वरणयोर्मुदा ॥ राजानं चैव मस्तांश्च पाहि हि पाहि रूपाकर ॥ ३० ॥ हे हन संतापम
कं उपसंहर पावकं ॥ तेषां वाक्यमथाकर्ण्य सस्मितः स द्विजोत्तमः ॥ तं कारंभोजकुर
मत्यपाहरं यथा ॥ एवं कृते भगवता शांते भक्ष्य व्यवाहनः ॥ अयमस्पो हि हर्षाब्धित ॥ प
ममज्ज सः ॥ तदा द्विजातये प्रेम्णा अष्टौ ग्रामाणि दत्तवान् ॥ असंख्यातस्तु वर्णानि
ण्याभरणानि च ॥ अनर्घ्यमणिसंसक्त ग्रैवेयकमदात्पुनः ॥ इंद्रनीलैः पद्मरागैः
वांगदं ददौ ॥ रूप्योदार्यगुणोराठप्राप्त स्मेदाशिशातं ददौ ॥ तादृग्गुणविशेषस्य किं न
महीपते ॥ तेन सन्मानितो विप्रो आध्यइत्यागुणादिकं ॥ स्वस्तिते सत्कग मिष्या रा
वदा चंद्रतारकं ॥ इत्युक्त्वा तु द्विजश्रेष्ठो पत्तस्येस्वपुनीप्रति ॥ ॥ इति श्री स्कंदपुरा लो
स्याद्रिखंडे पातित्यग्रामवर्णनं नाम अष्टादशोध्यायः ॥ ॥ शौनक उवाच ॥
परे कनथविप्रो सो सहशिष्यैर्मुदान्वितः ॥ सोपस्करागिसंगत्सस्नातुं गंतुंप्रच

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

८ पस्यन्रम्याणि तीर्थानि क्षेत्राणि विविधानि च ॥ क्रमादगादमेयात्मा संस्थपर्वतमु
त्तमं ॥ उत्कानामनदीकलिपल्लापहं ॥ विमलोदकसंपूर्णा सिद्धर्षिगणशोभितां ॥ आनिलो
रशतपत्रैरलंकृतां ॥ हंसकारंडचक्रैश्चरथांगैःपरिशोभितां ॥ तां ददर्श महाभागस्तस्यां
क्रमे ॥ कृत्वा माध्यान्हिकं कर्म पंचयज्ञादिकाः क्रियाः ॥ समाप्य नित्यकर्माणि सभार्यः
टे ॥ अस्याः परस्त्वः यातव्यमिति च केमातं द्विजः ॥ ततः सायान्हसमये समीरो मंदता
सतदा ददृश ध्वाकाचित्रकां तां दासीकदंबके ॥ षोडशाब्दान्समानीतान्स्मरशक्तिरि
लसन्नासा मायताक्षी तारापतिनिभाननां ॥ द्वितीयचंद्रलेखेव न दृश्यमानालकला
संप्राप्तषट्पदानेव विलसत्कर्णकुंडलां ॥ कंबुकंठायतभुजां पीनोन्नतपयोध
मध्यांच स्फश्रोणीनम्रांगीं नवयौवनां ॥ १० स्फुनितंबोज्वलां स्फुद्धं पद्मिनीजाति
स्याः पुत्रीचतां दृष्ट्वा सद्यः स्मरवशोभवत् ॥ एतां दृष्ट्वा नरपतिः संदष्ठीकृतकाम

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

स· त्या·
४८

लोकविजयः सोपि मज्जयामास संशये॥ यशः कीर्तिं च धैर्यं च साहसिक्यमथोन्न
मेव क्षपायां तु योजयामास मार्गणात्॥ दासीपुत्रौ सा देवं श्रीमंतं भ्रस्करायजं॥ भ्यो॥ प
थतें नैव चंडिकाया नदीतटे॥ शौनक उवाच ॥ कात्वीतन्वी॥ द्विजः कोयं विधि
गतिः॥ स तस्यां पर्णशालायां तया सह मुदान्वितः॥१५॥ निनाय गणरात्रं च तु वना
दिभिः॥ अथ तस्याः विशालाक्ष्याः स्नेहपात्रा द्विजस्य च॥ स कुमारः क्रमे बोव
भवन्किल॥ तान्वित्लोक्य मुदार्थी सो ग्रामान्यच्छे विभज्य च॥ पुत्रेभ्यः स्नेहपुत्रेभ्यः द
मशास्तदा॥ एकस्यैक मथाज्ञाप्य सिक्षामिच्छन्नु चकार सः॥ यत्र यत्र शिवागारे त
त्या॥ शिवनिर्माल्यभुंजानो छत्रचामरधारकाः॥ संमार्जनादिकं कृत्वा तथा
पनं॥ अर्पं लेया विप्रसंघे संचरं तु मनाज्ञया॥२०॥ कलिनाक्रांतमालोक्यातप
श्चयः॥ औरसं पुत्रमाहूय सकनीतं नामकोविदं॥ आगमज्ञमभिसंतं वाक्यमेत

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MJDF

एतेममस्नेहपात्रापुत्रास्नेहनियंत्रिताः।प्राज्ञानभवतासम्यक्स्नेहेनप
तां।इत्युक्ताविप्रवर्योसौसभार्यस्तपसेययौ।।आगमोक्तेनसमुनिर्पितुरासा
चोलोपनीतिकर्माणिकारयामासतान्प्रति।। शतानीकउवाच ।।कथंचक
सोसंस्कारविधिपूर्वकं।इतिचेटीतनूजानांशंभ।कांप्राप्नोतिमेमनः।। शौनक
साधुपृष्टंत्वयाराजन्शंकास्थानमिदंखलु।।ताहन्निवर्तइष्यामिसंजातातवचेत
घन्यजस्यक्षेत्रेतुयद्दिम्नमीस्पशश्चवः।विप्रवर्यश्चसंजातोगोत्रप्रवरपूर्वकं।।ग
विहीनानांकाश्यपंगोत्रमिष्यते।आश्वलायनसूत्रेणकार्यंजन्मादिसत्क्रियो
।बोधयोजन्मसंस्कारविधिपूर्वकं।काश्यपंकौशिकंचैवतत्तत्प्रवरभेदतः।इस
निगोत्राणिसंदिदेशपृथक्पृथक्।।इतरासांचचेटीनांसंजातानांनृपात्मज
विवाहमष्टकन्यानांकारयामासशास्त्रतः।।संकार्यदोषविच्छित्यैविभागंक

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

पुरा पराशरः साक्षात् नाविकान्याप्तवान्किल ।। साक्षात्कुठानपाठिस्त गो
ध्वराहेने ।। एवं महानुभावानां सहजं गुणकीर्तनं । इत्यादि विविधाः संति नात्र व
चारणा ।। एवं कृत्वा स भगवान् पुनः प्राह यथाक्रमं ।। नातिक्रम गुरोर्वाक्यं तथा
तले । दासीकदंबमाहूय संबभाषे द्विजात्मजः । आगता हि पुरा यस्मात्पुरं तद
।३५। इत्युक्त्वा द्विजवर्योसौ गच्छति स्म निकेतनं ।। तदाप्रभृति ते चेटाश्चरंति प
। स्वेषां वृत्तिमनाहत्य निरातंका निरंकुशाः ।। एतेषां दर्शनं पुण्यं सांपातित्य मनु
कर्मषट्कं च षट्सूक्तमुपवीतद्वयं तथा सपंक्तिभोजनं चैव पुराणश्रवणं त
क्षधारणं चैव तथोष्णीषनिबंधनं । द्विजसंघप्रवेशं च नेत्याकुर्भृगवान्गुरुः ।।
किमुक्तेन राजन्राजेंद्रनंदन ।। अपांक्तेया निमे तेषां नराणां च निवर्तिनं ।।४०।।
मधर्माश्च गंगास्नानं विधीयते ।। सदा तेषां समाश्रित्य वर्तेयामे नराधमाः । द्वादश
यं वा रणस्थानं संशयः ।। इति श्रीस्कंदपुराणे सह्याद्रिखंडे एकोनविंश

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

नैमिषे निमिषक्षेत्रे ऋषयः सत्रमासत ॥ शतसंवत्सरं दीर्घं ऋषिसंघसमाव
सन्नृषयः सर्वे दिव्यभोगाश्च नित्यशः ॥ यज्ञनारायणं साक्षात्सिश्च देवैर्महषि
वैश्च स्तवनैः स्तोत्रैश शास्त्रैः स्त्रैश्च संयुतैः ॥ मंत्रानुमंत्रितान्सर्वान्देवनानिवसंति
णा ॥ मपि लोकानां उत्सवः संबभूवह ॥ तानागतान्समालक्ष्य ऋषयश्च दयान्वि
स्तापरमप्रीत्याशौनकं चेदमब्रुवीत् ॥ अहो धन्यतमो लोके सएव पुरुषोत्तमो ॥
मनमात्रेण सर्वे प्रमुदिता जनाः ॥ वयमत्र समासीना सत्र यागश्चिकीर्षया ॥ क
चास्माकं कालेनैवातिवर्तते ॥ कथाभिः स्फविरचित्राभिः निति शास्त्रैः पुरातनैः ॥
स्ववसः कालोमहोसि पुरुषोत्तम ॥ इत्युक्तो मुनिशार्दूलैः शौनकः करुणानि
यनं पुरस्कृत्यवरमासनमास्थितः ॥ कथयामास विविधांश्च कथांन्सर्वमनोरमां

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

स्था·त· स· स्था· देशाश्रितः कालः युगपर्वत्तसंस्थितः। वर्णसंकरजातांश्च कर्मणुच्चावचान्
एवं कथयतस्तत्र कालो बहुतरो गतः। कदाचिदागतस्तत्र ऋषिसंघसमावृतः। अ
४ ५ ५० मुनिवरैस्तपसा प्रज्वलन्निव॥ तं दृष्ट्वा मुनयः सर्वे ज्वलंतमिव पावकं। प्रत्युत्थाय पा।प
स्ते अर्घ्यहस्ताः समुत्सुकाः। अस्तुवन् जामदग्न्यं च कृतासनपरिग्रहं॥ त्वं राम ज
५ सि ब्रह्मक्षत्रमुपाश्रितः। लवणाब्धिस्तटे नीत्वा तेन दृष्टो भवान् किल॥ यत्र ये स्व
शास्त्रविद्या धर्मतत्पराः। तव नाम्नांकितं क्षेत्रमिणुप्राप्त समुद्भवं॥ १५॥ तत्रा
नेकानि क्षेत्राणि विविधानि च। दाल्भ्याद्याः सप्त यः सर्वे जातास्तत्क्षेत्रवासिनः
संस्थापिता विप्राः त्वन्नाम्ना च वसंति च॥ असल्पदानसंतुष्टाश्चित्तपूता इति विलो
आर्यावर्ता इति ख्याता आर्यावर्ता उपागताः। प्राग्ज्योतिषात्समायाता आर्या सं
कीर्तिताः॥ मुहूर्तगुणदोषज्ञा देवज्ञा इति विश्रुताः॥ अन्ये च करहाटास्ते कर

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

मुद्भवाः॥अनुष्ठानाः श्रोत्रियाद्याः त्याज्यास्ते सर्वकर्मसु॥परतो विंध्यादेशीयाः गर
माः॥आस्नानां घ्रादिसंबंधात् किंचिन्निंद्याः समागताः॥अस्तस्तवना येस्ते सैया वि
तिनः॥स्कवर्णस्तोयनिरताग्रामेषु नगरेषु च॥शुभकार्येषु सर्वेषु वर्ज्यास्ते पिप्रय
शदागता विप्राः यमडापरिकीर्तिताः॥वेदविद्याविहीनास्तेषां गेयाः परिकीर्तिताः
कोंकणा विप्राः आर्यावर्तसमुद्भवाः श्रोतस्मार्तक्रियाचाराः गिरिकूटनिवासिनः
नशीलाश्च मत्स्याशीनोदयालवः॥कूटस्थका इति ख्याता किंबिनीघ समागत
न्येपि देवराष्ट्रीयाः देवराष्ट्रादुपागताः॥अपंक्तेयास्तव याज्यास्ते गिरिकांतारवासि
पद्यकाः प्रोक्ताः पदमात्रेपि पाठिनः॥स्वाध्यायाध्ययनेन्नाहोः श्रौतकर्मविगर्हिता
इति ते ख्याता भोज्यानादिव सर्वशः॥अन्येव वर्णसंकराश्च स्कखवा सार्थमागता
न्निवसंति स्मनिर्बाधा स्वरुतो भयाः॥त्वमनेनैव क्षेत्रेषु मुनिसंघसमावृताः

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

स

स॰ स्या॰ क्षणार्धायवसामिस्फुरुभुक्रमः॥एवमादीनितेरामचरितान्यद्भुतानिवै
त्वानस्मत्यसंकीर्त्येतिष्ठामःसुचिरंमुनेः।त्वयाविनिर्मितेक्षेत्रेतीर्थान्यायतनापा।प
५१ णांमाश्रमाश्चैवक्षेत्राणिविविधानिच।शिवलिंगानियानीहविष्णुक्षेत्राणि
गाणापत्यानिसौराणिशाक्तानिविविधानिच॥सद्यपत्यायकारिक्षेत्रेषुसा
न्तिवै॥तेषांफलंविधिंचैवमहात्म्यंवक्तुमर्हसि॥सागरस्यचमहात्म्यंतत्रवासे
स्नानदानविधिंचैवतर्पणादिविधिंतथा॥ब्रूहिराममहावीरेणुकेयनमोस्तुरा
तितेषांवचःश्रुत्वाजामदग्न्योमहामुनिः।शौनकंप्रेरयामासक्षेत्रमहात्म्यमादितो ४
श्रीस्कंदपुराणेसंह्याद्रिखंडेकोंकणक्षेत्रमहात्म्येनामविंशोध्यायः॥
उवाच॥भगवन्त्वन्मुखांभोजकथापापप्रणाशनं॥तथानतृप्तिर्भगवान्नपि
मृतं॥पुनश्चश्रोतुमिच्छामिप्रभावंविप्रपुंगव॥क्षेत्रस्यास्यमहाभागविस्त

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

किंपुण्यमत्र स्नातानां नियमः कोत्र गद्यते ॥ उपवासफलं किंवान्नदानां
त् ॥ एतच्चान्यच्च भगवान्वक्तुमर्हसि ॥ कीदृशं रूपमास्थाय शंभुर्वे
शौनकउवाच ॥ ततस्तोपांडवाराजन्नर्चइत्याह रिंहरं ॥ सर्वान्कामानवाप
व्यासदेवयोः ॥ शत्रूणां निधनं चैव स्वराज्यप्राप्तिमुत्तमं ॥ वंशाभिवृद्धिश्कोश
यमेवच ॥ व्यासदेवास्समालब्ध्वा कृत्वाक्षेत्रस्यलक्षणं ॥ लोकेविधायमहतास्
जयत्ता प्रदक्षिणां प्रकुर्वतः तीर्थस्नानं च भारत ॥ स्वराज्यं पुनरागत्य धर्मेशी
शतानीकउवाच ॥ सोमवंशोद्भवोराजाययातिर्नामवीर्यवान् ॥ तस्यपुत्रोवस
दार्यगुणान्वितः ॥ तापसं कामगं लब्ध्वा विमानं सूर्यसप्रभं ॥ महेंद्रभवनं गत्वाजे
घानच ॥ १० ॥ वैणं विजयदान्यष्टिं ध्वजरूपान्मनोहरान् ॥ सर्वैश्वर्यप्रदां दिव्यां
तक्रतुः ॥ जिगायतेन भूपालान्वसुः शक्रपराक्रमः ॥ यशोश्वबकुलैरीशे जे

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

स स्कं. स्था. हउत्सवं॥भुक्तिमत्यास्तथान घास्तीनेमुनिगणान्विते। कैलासवासगौरीशो
दाशिवः। अर्चितोमुनिभिरश्चास्ते महालिंगेतिसंज्ञया॥ तत्रस्थित्वामुनिवर
५२ स्तुरुस्तरं॥स्नात्वान घांभुक्तिमत्यांप्रत्यहंचयथाविधि॥महालिंगंपूजइत्वाग
तुलेभां॥२५॥तत्रतीर्थान्यनेकानिऋषिभिःकथितानिवै॥तत्रस्नात्वासर्वपापै
विमानवाः। अगस्त्यतीर्थदेवस्यपूर्वस्यांदिशिसंस्थितं। क्षिप्रंसस्थिकरंन
मनुजाधिप। पुरागस्त्यःकुंभयोनिस्तपस्तस्पास्तुदुश्चरं॥स्वनामसत्करो
पहरंशुभं॥तत्तीर्थेप्रत्यहंस्नात्वा पूजइत्वामहेश्वरं॥लोपामुद्राधरःसिद्धो
धन्यात्॥सक्तितीर्थमाग्नेयांमहालिंगानुसंस्थितं॥वसिष्ठोपितपस्तस्वानि
वत्ता॥वशिष्ठ॥२७॥सदाशिवंपूजइत्वातस्मात्क्षेमेसुदात्विमं॥महादेव
तीर्थकश्चविनिर्मितं॥तत्राभिषिक्तोमयोमर्त्यःमहालिंगंचपूजयेत्॥स

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

त्वो याति शैवपदं महत्॥ नैरृत्यां दिशि पापघ्नं तीर्थं गालवनिर्मितं
ण्यं स्नातानां च नराधिप। वारुण्यां गोतमं तीर्थं कृतं तीर्थं पापप्रणाशनं
रं नृणां स्नातानां त्वत्प्रसादतः॥ वायव्यां वर्त्तते तीर्थं भारद्वाजविनिर्मितं
रा सर्वपापघ्नं पुण्यवर्धनं॥ २५॥ तत्र स्नाता नरा यांति शिवलोकं च शाश्वतं
सोमस्य दिग्भागे तीर्थं मांगीरसं स्मृतं॥ तस्मिन्स्नाताश्च ये मर्त्या शिवलोकं व्रजंति
न देवकृतं तीर्थं ईशान्यां तस्य शूलिनः। तत्र स्नाता विप्रवराः प्राप्नुवंति परां गतिं
पुये स्नाताः पूजयन्त्यां महेश्वरं॥ भुक्त्वा तु विपुलान्भोगान्ते वै रुद्रमवाप्नुयुः
मनं चैव महालिंगस्य वैभवं॥ तत्क्षेत्रस्य च सर्वाणि धं वसुराजेन निर्मितं॥
स्तथानघाः कथां पापप्रणाशनीं॥ तत्रस्थानां च तीर्थानां उत्पत्तिं च कथामि
लासवासी भगवान्तत्र दृश्यो महामते॥ न्यवसद्देवदेवेशः कुर्यां

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

सं॰ स्था॰ वै॥ यस्यागमनवेलायां कोटिलिंगात्मकः शिवः॥ आविर्भूतो मयादृष्टोत
साम्यहं॥ इति निश्चित्य मनसा पौरजानपदैः सह॥ पुरं चकारयामास वास
५३ भुमें॥ वसुनाकारिता यस्मात् वासवीत्यभिधीयते॥ चतुरंगमलोपेतः पौर
तः॥ निवासमकरोत्तत्र वासव्यां वसुभूपतिः॥ ३५॥ कमंडलुकृतावासाः भु
भूसुराः॥ कदाचिन्नृपतिर्वसुः प्रार्थयामास भूसुराः॥ वसुर्विप्रैः सहामंत्र्य वारक
स्थलं॥ तदाप्रभृति विप्रेंद्र भुक्तिमत्यभिधानतः॥ ख्याता सर्वेषु लोकेषु षण्णा
हिसा॥ पुण्या भुक्तिमती कुब्जा खेटका चक्रिणी नदी॥ सोपर्णीया च विप्रेंद्र
प्रकीर्तिताः॥ एताः पुण्यतमा लोके प्रत्येकं पापनाशनाः॥ मिलिताः संगमे क
किमद्भुतं॥ कदाचित्कार्तिके मासि सोमवारे प्रदोषके॥ ५०॥ भुक्तिमत्या
लिंगं वै वालुकामयं॥ पूजयामास विधिवत् आगमज्ञैर्द्विजैर्वसुः॥

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

रैश्च पुंनागैर्नागकेसरैः॥सहस्रकमलैश्चापि माधवजातकेसरैः॥ ह्रो
रस्कगंधिकुसुमैः शुभैः॥अलंकृत्य महादेवं भक्त्यावनतकंधरः॥नैवेद्यं वि
क्षभक्ष्याद्यादिभिर्नृपः॥नृत्यगीतैस्तवैश्चापि दंपती पूजनैस्तथा॥तोषयित्वा शिवं
प्रणनाम सः॥प्रदक्षिणामनुक्रम्य पूजां तस्मै समर्प्य च॥४५॥नर्घां क्षेत्तुं म
त्वं चक्रे द्विजोत्तमः॥साहसं मा कुरुष्वेति वागश्रूयत खे तदा॥सर्वे ते विस्मिताः प्र
साधुसाध्विति॥२॥जागरे चैव सा रात्रिः सर्वेषामगमद्द्विजाः॥महत्वाच्चैव तल्लिंगं
कीर्तितं॥भुक्तिमुक्त्योः कर्त्तास्नानो महादेवार्चनः सदा॥इह संपत्समाप्नोति देहांते
॥चिरकालं तपस्तप्त्वा महालिंगस्य मध्ययं॥स्वाधीनं कारयीमास त्याथ स्वना
तापुत्री॥आश्रमं तत्र कृत्वा च यापयिन्येह्यु वत्सरं॥५०॥कदाचिद्भार्गवः श्रीमान्
क्रांतकः॥गोकर्णं गंतुकामो सौ महेंद्रादागजगाम सः॥तत्र तत्र च तीर्थानि सं

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

स·ह्या· माणित्व॥शनैःपस्यन्नमेयात्मादेवतायतनानिच॥ततः॥सह्याद्रिशिखरेअ
न्मुनिः॥दिव्यौषधितपोयोगैर्मंत्रसिद्धैर्महर्षिभिः॥जुष्टंकिन्नरगंधर्वैरप्सरो
५८ नानारत्नमयैःशृंगैरिंद्रनीलैर्विचित्रितैः॥नानातरुलतागुल्मैश्चित्रैर्मृगविभूषि
तंप्रसवच्छोःनानाकंदरसानुभिः॥५५॥अवतीर्यददर्शाथतोलवंदेशमुत्तमं॥तत्क्षे
मःमेधावीस्वगुणनंदनः॥महालिंगेश्वरंसम्यक्पूजयामासशास्त्रतः॥स्वर्देइवन्हिनय
लितलोचनः॥एवंस्तुत्वातदारामोकृतांजलिपुटःस्थितः॥स्तुत्वानत्वाथतंदेवंपतत्स्थ
तत्रक्षुत्तिमतींदिव्यांविमलोदकपूरितां॥मंदाकिनीप्रतिनिभांमहौघपरिवर्तिनीं
महाभागतस्यांस्नातुंप्रचक्रमे॥विधायनित्यकर्माणिसोहंब्रह्मेतिभावयन्॥६०॥दत्त
राज्ञाचतुर्भिःसचिवैःसह॥अतिदूरेतपस्यंतंसाक्षाद्वन्हिशिखोपमं॥कोटि[illegible]
शंनासाग्रकृतलोचनं॥ददर्शभार्गवंहृष्टस्तस्यांतिकमुपाविशत्॥पाहिप

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

स॰ स्या॰ सर्वभक्तदयानिधे॥दुखान्नस्तारयविभोरक्षरक्षकृपाकर॥पुण्यलेशेन
नमश्चन्मम॥कृपांकुरुदयासिंधो मांपालयकृपाकर॥इतितस्यवचः श्रुत्वा स
५५ वो मुक्तिः॥तेनैवसहसंप्राप्तः देवेशंभद्रकाह्वयं॥दर्शनंकारयामासयथाभक्तिप्र
क्रियतां मंत्रवासश्च किंचित्कालमतंद्रितः॥ इतिश्रीस्कंदपुराणेसंस्याद्रि
लिंगेशमहिमावर्णनंनामसप्तविंशोध्यायः॥ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥श्रीवे
नमः॥रामाय॥

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

श्राव.
४
प

।श्रीव श्राक्र ग्रास्यत्ते आपर तां बारती मदिवि ग्रावावि ग्रासा
ग्रारदीर्क्षेत्राणि ठकाः १०२१०ता त्मः ग्रारदीव द्विमानता
दीर्घ) ग्रालबोरस्ता तु पात्र ॥०॥ —(श्रीगणाधिपतये नमः ॥प
श्रीरामाय

श्री
रा
लो
४

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

PECIAL

More shoc

THE game of cricket has had quite a few personalities who commanded respect for their performances on the field and are looked up to be larger-than-life heroes by followers of the game.

But when one such character suddenly shocks the world by confessing to having used unfair means to help him, there is, quite understandably, a universal uproar.

Thus it was that Imran Khan's admittance to ball tampering in his book caused a big furore last fortnight and rocked the cricketing world leaving all and sundry simply stunned by the utter horror of his revelation.

And Imran's statement, I'm afraid, may have far-reaching consequences on the entire Pakistani team in the days to come. I, for one, wouldn't be surprised if whenever and wherever Pakistan plays international cricket in future, its fast bowlers, particularly Wasim Akram and Waqar Younis, will be looked upon with more than mild suspicion by both the opponents and the umpires as well. Human nature is such that even a genuinely good performance by any of the Pakistan bowlers will not escape close scrutiny and question.

Looking back, I recall an incident way back in 1978, though not involving Imran but Sarfraz Nawaz. Sarfraz had come to India to play in Jaismha's benefit match and while at the nets, he was given a very old ball to bowl to us. I vividly recollect how Sarfraz, after giving the ball a once-over told us: "Just watch, from my fifth delivery onwards the ball will start moving around." And, believe me, we were simply astonished to see the ball actually wobble a great deal just as he had predicted.

During these five deliveries, Sarfraz worked very hard on the ball and kept vigorously shining it on his trousers. As the ball was considerably old it already roughed up. None of us, however, knew of this theory then and neither did we guess that he was roughing up one side of the ball to get it to swing more than it normally would have. That year we went to Pakistan and by then Sarfraz had mastered the art of swinging the old ball. He was, however, not very effective in the series as he was not really all that quick.

Around that time it was Imran, on the other hand, who was quick. But he was basically an inswing bowler and could not get the ball to leave the batsmen. When the Pakistanis came to India Imran was not effective at all save for the initial overs when the ball was new. But on a

totally c
underg
become

I am
himself
crown c
in a cou
outfield
the 80t
'semi-n

ever, t
condit
side o
saliva
ciably

At
tions,
by a
expec

No
bility
succe
crow
conti
took
guess
he pl
incid
sport

Th

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri